

LAS PRI DOBRIH LJUDEH

**STRATEGIJA LOKALNEGA RAZVOJA ZA
LOKALNO AKCIJSKO SKUPINO
LAS PRI DOBRIH LJUDEH**

za programsko obdobje 2021–2027

Renkovci, julij 2023,
čistopis november 2023

KAZALO

1.	Osebna izkaznica LAS	5
2.	Povzetek Strategije lokalnega razvoja	6
3.	Opredelitev območja in prebivalstva, zajetega v SLR.....	7
3.1	Geografske značilnosti območja LAS	7
3.1.1	Utemeljitev zaokroženosti območja	7
3.1.2	Velikost območja	8
3.2	Demografske in sociološke značilnosti območja	8
3.2.1	Prebivalstvo	8
3.1.3	Trg dela.....	9
3.2.2	Ranljive skupine.....	10
3.2.3	Nevladne organizacije na območju LAS Pri dobrih ljudeh	11
3.2.4	Kulturna dediščina.....	12
3.3	Gospodarske značilnosti območja	12
3.3.1	Kmetijstvo	13
3.3.2	Ekološko kmetijstvo	14
3.3.3	Turizem	15
3.4	Okoljske danosti območja	17
3.4.1	Ekološko pomembna območja.....	17
3.4.2	Gozdovi	17
3.4.3	Podnebje	18
3.4.4	Učinkovita raba energije in obnovljivi viri energije.....	18
3.4.5	Ravnanje z odpadki	19
3.5	Opremljenost z osnovnimi storitvami.....	20
3.6	Analiza stanja.....	21
4.	Analiza razvojnih potreb in potenciala območja LAS, vključno z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti.....	22
4.1	SWOT-analiza	22
4.2	Potrebe in potencial območja	34
5.	Opis SLR, njenih ciljev in ukrepov, vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov	40
5.1	Opis ciljev in ukrepov SLR, vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov	40
5.1.1	Opis dodane vrednosti LEADER/CLLD za območje LAS Pri dobrih ljudeh	41

5.1.2 Opis inovativnega pristopa SLR oziroma projekta.....	42
5.1.3 Prispevek SLR k strateškim dokumentom.....	43
5.1.4 Ukrepi SLR in izbira kazalnikov	44
5.1.5 Opis ukrepov	46
5.2 Opis izvajanja operacij.....	53
5.2.1 Operacije preko javnega poziva	53
5.2.2 Operacije, katerih upravičenec je LAS	56
5.2.3 Operacije sodelovanja LAS	56
6. Opis postopka vključitve skupnosti v pripravo SLR	58
7. Opis sistema upravljanja LAS, vključno z upravljanjem, spremljanjem in vrednotenjem, ki dokazujejo zmogljivost LAS za izvajanje SLR.....	61
7.1 Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS in navedba kadrovskih	61
zmogljivosti, virov financiranja, izkušenj in znanj	61
7.2 Opis sistema spremljanja in vrednotenja SLR	64
7.3 Opis nalog, odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov LAS.....	65
8. Priloge SLR.....	70

KAZALO SLIK:

Slika 1: Območje LAS Pri dobrih ljudeh	7
--	---

KAZALO TABEL:

Tabela 1: Površina, število prebivalcev in gostota poselitve območja LAS, 1. 1. 2023	8
Tabela 2: Naravni prirast in indeks staranja prebivalcev območja LAS v letu 2021, število mladih in starejših 1.1.2023.....	9
Tabela 3: Delovno aktivno prebivalstvo na območju LAS v letu 2022.....	9
Tabela 4: Število brezposelnih po stopnji izobrazbe in spolu in trajanju.....	10
Tabela 5: Število nepremične kulturne dediščine na območju LAS	12
Tabela 6: Poslovni subjekti na območju LAS na dan 31. 3. 2023	13
Tabela 7: Pregled kmetijskih gospodarstev in zemljišč	14
Tabela:8: Pregled kmetijskih gospodarstev in dopolnilnih dejavnosti v letih 2019 in 2021	14
Tabela 9: Število ekoloških kmetij na območju LAS po letih.....	15
Tabela 10: Prihodi in prenočitve domačih in tujih turistov v letu 2022	15
Tabela 11: Potencial lesne biomase po občinah (2005)	18
Tabela 12: Komunalni odpadki po občinah območja LAS v letu 2021.....	19
Tabela 13: Osnovna infrastruktura po občinah območja LAS	21

Tabela 14: Intervencijska logika.....	41
Tabela 15: Pregled vključenih deležnikov pri pripravi SLR.....	59

1. Osebna izkaznica LAS

Ime LAS	LAS Pri dobrih ljudeh	
Naslov LAS	Renkovci 8, 9224 Turnišče	
Naslov varnega elektronskega predala	las.pdl@vep.si	
Elektronski naslov LAS	info@las-pdl.si	
Spletna stran LAS	https://2023.las-pdl.si/	
Vodilni partner LAS	Društvo za trajnost virov SI.ENERGIJA	
Naslov vodilnega partnerja LAS	Renkovci 8, 9224 Turnišče	
Številka transakcijskega računa LAS	SI56 6100 0001 2121 370	
Velikost območja LAS	318 km ²	
Število prebivalcev LAS	30.328 (SURS na dan 1. 1. 2022)	
Vključene občine (naštejte)	Beltinci, Črenšovci, Dobrovnik, Kobilje, Lendava, Odranci, Turnišče in Velika Polana	
Kohezijska regija	Vzhodna	
Financiranje SLR (označite)	<u>EKSRP</u>	<u>ESRR</u>

2. Povzetek Strategije lokalnega razvoja

Strategija lokalnega razvoja LAS Pri dobrih ljudeh (v nadaljevanju SLR) se bo izvajala na območju 8 občin (Beltinci, Črenšovci, Dobrovnik, Kobilje, Lendava, Odranci, Turnišče in Velika Polana) na severovzhodnem delu pomurske regije. Pristop LEADER/CLLD ponuja prebivalcem območja LAS pomembno priložnost za razvoj podeželja, saj pristop spodbuja lokalni razvoj z vključevanjem različnih akterjev in prebivalcev območja ter podpira in financira projekte, ki prispevajo k trajnostnemu in celovitemu razvoju podeželja.

Vodilni partner LAS Pri dobrih ljudeh ostaja tudi v programskem obdobju 2021—2027 Društvo za trajnost virov SI.ENERGIJA. Opredeljena tematska področja ukrepanja znotraj SLR težijo k doseganju specifičnih ciljev Programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2021– 2027 in Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023– 2027 in se bodo financirala iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (v nadaljevanju EKSRR) in Evropskega sklada za regionalni razvoj (v nadaljevanju ESRR). Razvojne usmeritve LAS Pri dobrih ljudeh izhajajo iz identificiranih razvojnih problemov in priložnosti območja ter so usmerjene v realizacijo štirih ukrepov:

- ❖ **Spodbujanje podjetništva, (eko)kmetovanja, (eko)turizma za razvoj in trženje lokalnih potencialov;**
- ❖ **Izboljšanje dostopa do storitev in oživitve javnih večnamenskih površin;**
- ❖ **Ohranjanje in razvoj kulturne dediščine in narave ter okoljske in podnebne rešitve;**
- ❖ **Izboljšanje socialne vključenosti in kakovosti življenja podeželskega prebivalstva.**

Za uspešno izvajanje SLR in doseganje zastavljenih ciljev in kazalnikov bo ključno vlogo odigralo sodelovanje in povezovanje med različnimi deležniki kot so lokalni prebivalci, podjetja, nevladne organizacije in javne institucije. Na ta način bomo na območju krepili lokalno skupnost, spodbujali inovacije in ustvarjali trajnostne rešitve za izboljšanje kakovosti življenja na območju LAS Pri dobrih ljudeh.

3. OPREDELITEV OBMOČJA IN PREBIVALSTVA, ZAJETEGA V SLR

3.1 Geografske značilnosti območja LAS

3.1.1 Utemeljitev zaokroženosti območja

LAS Pri dobrih ljudeh spada v pomursko statistično regijo, ki jo sestavlja 27 občin, ki se tesneje povezujejo in sodelujejo znotraj petih funkcionalno zaokroženih entitet oziroma subregij. Leži na skrajnem **severovzhodu države**, odmaknjeno od središčne Slovenije, na **petem evropskem transportnem koridorju**, ki povezuje Barcelono in Kijev, na železniški povezavi med Slovenijo in Madžarsko ter na avtocestni povezavi Lendava–Ljubljana–Koper. Območje je del vzhodne kohezijske regije in zajema partnerske občine Beltinci, Črenšovci, Dobrovnik, Kobilje, Lendava, Odranci, Turnišče in Velika Polana, ki so del prekmurskih obmejnih občin, katerih pretežni del ozemlja leži v deset kilometrskem obmejnem pasu z Republiko Hrvaško oz. z Republiko Madžarsko. Geografska lega območja sodelujočih občin LAS je Dolinsko in deloma Ravensko v Prekmurju.

Zavedajoč se slabšega položaja v primerjavi z razvitejšimi območji v državi in dejstva, da je za razvoj potrebno intenzivno spodbujanje lokalnih kot tudi državnih organov in organizacij, si partnerske občine z medsebojnim interesnim povezovanjem in skupnim načrtovanjem bodočega razvoja prizadevajo za zmanjšanje razvojnega razkoraka in izkoriščanje potencialov območja.

Območje je homogeno in dovolj veliko, da premore dovolj kritične mase človeških in ekonomskih virov:

- zajema 30.328 prebivalcev, kar je skladno s priporočili, da naj območje zajema od 14.000 do 150.000 prebivalcev;
- območje vseh občin se v celoti uvršča v LAS Pri dobrih ljudeh;
- celotno območje se nahaja v Vzhodni kohezijski regiji;
- celotno območje se nahaja v Pomurski statistični regiji;
- območje LAS se ne prekriva z območjem drugega LAS.

Slika 1: Območje LAS Pri dobrih ljudeh (lasten arhiv)

3.1.2 Velikost območja

Območje LAS Pri dobrih ljudeh, ki zajema območja občin Beltinci, Črenšovci, Dobrovnik, Kobilje, Lendava, Odranci, Turnišče in Velika Polana, obsega 318 km². Največja je občina Lendava/Lendva, ki zajema 121 km², najmanjša pa občina Odranci, ki zajema 7 km². Na območju LAS Pri dobrih ljudeh sta dve občini, ki sta sestavljeni zgolj iz enega naselja, to sta občina Odranci in občina Kobilje. Skupno je na območju 49 naselij, med njimi eno regionalno središče (Lendava) ter dve urbani središči (Beltinci in Turnišče).

Povprečna gostota poselitve na območju znaša 104,53 prebivalca na km².

	Površina (km ²)	Št. prebivalcev (2018)	Št. prebivalcev (1. 1. 2022)	Št. prebivalcev (1. 1. 2023)	Gostota poselitve
<i>Beltinci</i>	62	8.183	8.104	8.082	129,7
<i>Črenšovci</i>	34	3.926	3.982	3.935	116,9
<i>Dobrovnik</i>	31	1.291	1.263	1.254	40,3
<i>Kobilje</i>	20	559	532	512	25,9
<i>Lendava</i>	121	10.406	10.312	10.211	84,4
<i>Odranci</i>	7	1.621	1.595	1.606	231,8
<i>Turnišče</i>	24	3.206	3.153	3.163	132,6
<i>Velika Polana</i>	19	1.439	1.387	1.393	74,6
<i>Skupaj</i>	318	30.631	30.328	30.156	

Tabela 1: Površina, število prebivalcev in gostota poselitve območja LAS, 1. 1. 2023 (Vir: SURS, 1.3.2023)

3.2 Demografske in sociološke značilnosti območja

3.2.1 Prebivalstvo

Na območju LAS se je število prebivalcev v obdobju med 2019 in 2023 nekoliko zmanjšalo, razen v občini Črenšovci. Trend **upadanja prebivalstva** se je v preteklih letih sicer nekoliko zmanjšal, pa vendar je še vedno **negativen**. Razlogi za to so med drugim povezani tudi z bližino sosednje Avstrije, kjer je več priložnosti za delo, višje plače in ugodnejši ekonomski položaj.

Za območje je značilno tudi, da se rodi manj prebivalcev kot jih umre. **Negativen trend naravnega prirasta** prebivalstva je po podatkih SURS za leto 2021 zaznati v vseh občinah območja LAS.

	Naravni prirast	Povprečna starost	Indeks staranja	Št. mladih (0 – 29 let)	Št. starejših (55+ let)
<i>Beltinci</i>	-15	44,3	147	2.261	2.993
<i>Črenšovci</i>	-3	43,8	143	1.122	1.418
<i>Dobrovnik</i>	-12	45,4	159,9	297	515
<i>Kobilje</i>	-5	47	222,2	127	216
<i>Lendava</i>	-76	47,7	222,6	2.375	4.431
<i>Odranci</i>	-7	43	124,4	470	555

Turnišče	-26	44,5	148,7	818	1.180
Velika Polana	-12	46,4	198,8	344	556

Tabela 2: Naravni prirast in indeks staranja prebivalcev območja LAS v letu 2021, število mladih in starejših 1.1.2023 (2021) (Vir: SURS, 2.3.2023))

Tudi **povprečna starost prebivalcev območja, ki znaša 45,3, je nekoliko višja od povprečja slovenskega prebivalca (44 let), prav tako kot indeks staranja.** Podatki iz leta 2021 kažejo, da na območju živi več starejših odraslih kot pa mladih do 15. let. Povprečen indeks staranja znaša 170,8 – največji indeksi staranja so v občinah Lendava, Kobilje in Velika Polana, najmanjši pa v občini Črenšovci.

Narodne manjšine

Na območju LAS Pri dobrih ljudeh živijo tudi pripadniki narodnih manjšin. Madžarska narodna skupnost v Sloveniji je avtohtono prebivalstvo, njegove pravice so zapisane v Ustavi Republike Slovenije. Po zakonu se madžarski jezik uporablja ustno in pisno na vseh jezikovnih področjih, madžarska manjšina ima pravico do ohranjanja madžarske tradicije in kulture, ter učenja madžarščine v dvojezičnih šolah. Na območju LAS Pri dobrih ljudeh sta dvojezični občini Lendava/Lendva in občina Dobrovnik/Dobronak.

Na območju prav tako živijo pripadniki posebne romske skupnosti. Z Zakonom o romski skupnosti se romski skupnosti kot manjšinski skupnosti v Sloveniji podelijo posebne pravice, ki ji omogočajo ohranjanje in razvijanje kulture, jezika in etničnih posebnosti ter sodelovanje tako na lokalni kot državni ravni. V občinah Beltinci, Črenšovci, Dobrovnik, Lendava in Turnišče nekateri Romi prebivajo še vedno zgodovinsko, torej avtohtono in se še vedno soočajo s številnimi izzivi, vključno z diskriminacijo, revščino in socialno izključenostjo.

3.1.3 Trg dela

Po podatkih iz leta 2021 je pomurska statistična regija po deležu delovno aktivnih med delovno sposobnimi prebivalci bila na zadnjem mestu na ravni regije. Stopnja delovne aktivnosti občin območja LAS je v povprečju znašala 62,88, kar je pod slovenskim povprečjem, ki je znašala 66,7%. Število **delovno aktivnega prebivalstva** na območju LAS pa se v zadnjih letih povečuje. Medtem ko je število delovno aktivnih v letu 2018 znašala 11.094, pa je v letu 2022 delovno aktivnih 11.464 prebivalcev, od tega več moških kot žensk.

	<i>Delovno aktivni moški</i>	<i>Delovno aktivne ženske</i>
Beltinci	1652	1551
Črenšovci	826	674
Dobrovnik	228	213
Kobilja	102	103
Lendava	2023	1758
Odranci	345	313
Turnišče	693	608
Velika Polana	302	255
Skupaj	6171	5475

Tabela 3: Delovno aktivno prebivalstvo na območju LAS v letu 2022 (Vir: SURS, 6.3.2023)

Čeprav je stopnja registrirane brezposelnosti za leto 2023 v Pomurski regiji najvišja med vsemi slovenskimi regijami, pa na območju LAS lahko beležimo **upad brezposelnosti**. V letu 2019 je namreč bilo registriranih 1117 brezposelnih, podatki iz meseca maja 2023 pa kažejo, da znaša število registriranih brezposelnih 1000, od tega 205 oseb starostne skupine od 15 do 29 let in 354 brezposelnih, ki so starejši od 55 let.

	OŠ ali manj	Nižja, srednja, poklicna	Tehniška, strokovna, splošna	Visokošolska	Moški	Ženske	Trajanje brezposelnosti (24+ mesecev)
<i>Beltinci</i>	71	45	44	20	93	87	47
<i>Črenšovci</i>	82	44	22	4	70	82	62
<i>Dobrovnik</i>	20	14	11	/	21	24	23
<i>Kobilje</i>	5	6	3	/	8	6	2
<i>Lendava</i>	156	132	101	56	203	242	178
<i>Odranci</i>	12	6	13	5	17	19	12
<i>Turnišča</i>	33	36	16	10	46	49	40
<i>Velika Polana</i>	4	13	11	5	18	15	9
Skupaj	383	296	221	76	476	524	373

Tabela 4: Število brezposelnih po stopnji izobrazbe in spolu in trajanju (Vir: <https://www.ess.gov.si/partneriji/trg-dela/trg-dela-v-stevilkah/registrirana-brezposelnost/>, 24.3.2023)

3.2.2. Ranljive skupine

Ranljive skupine so zelo širok pojem, ki se zaradi trenutnega stanja večajo in spreminjajo. Dejstvo je, da se vsaka ranljiva skupina spopada s svojimi specifičnimi težavami, številne težave pa so skupne vsem. Vemo, da je položaj ranljivih skupin na trgu dela in po pridobljeni izobrazbi v povprečju zelo slab. Vedno več ranljivih skupin se namreč srečuje z revščino tudi zaradi pomanjkljive izobrazbe in posledično slabših možnosti na trgu dela. Vedno več se jih znajde v določeni situaciji, ko se morajo spopadati z revščino, brezposelnostjo in diskriminacijo v družbi.

Najpogosteje se kot ranljive ciljne skupine navajajo: dolgotrajno brezposelni; predvsem ženske, mladi, ki so zaradi dejavnikov revščine izpostavljeni večjemu tveganju izključenosti, ter druge marginalizirane skupine, kot so brezdomci, Romi ali priseljenci. (Vir: https://www.fos-unm.si/media/pdf/IP/RANLJIVE_skupine_Gracin_07.pdf, 23. 3. 2023).

Na območju LAS Pri dobrih ljudeh smo identificirali različne ranljive skupine, izpostavljamo pa naslednje:

- **Starejši** – v to skupino štejemo starejše od 55. leta starosti. Staranje prebivalstva in demografske spremembe vplivajo tudi na trg dela, kjer vedno večjo skupino predstavljajo delovno sposobni od 50 do 64 let, na kar bo potrebno odgovoriti z različnim ukrepi. **Prav tako bo potrebno spodbujati medgeneracijsko sodelovanje ter aktivnosti za podporo starejšim, ki bodo omogočale aktivno staranje ter zadovoljne starejše, ki lahko dalj časa ostanejo v svojem okolju.**

- **Ženske** – predvsem ženske na podeželju so na trgu dela v podrejenem položaju. **Potrebno bo omogočiti njihovo socialno aktivacijo, spodbujati (samo)zaposlovanje ter medgeneracijska udejstvovanja.** Pozornost bo potrebno nameniti tudi ženskam različnih starosti, ki prihajajo iz različnega socialnega okolja ter starejšim ženskam (upokojenke, vdove..).
- **Mladi** – v to skupino štejemo mlade do 29. leta starosti, ki se po zaključku šolanja srečujejo s problemom zaposlovanja zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj. **Potrebno bo spodbujanje k podjetniškemu razmišljanju in animacija za vstop na trg dela. Prav tako jih je potrebno aktivirati in spodbuditi k delovanju na vseh področjih (kultura, šport, medgeneracijsko sodelovanje, prostovoljstvo...).**
- **Invalidi in ljudje z omejitvami** - v skladu s Konvencijo ZN o pravicah invalidov so invalidi „ljudje z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki jih v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi“. Načelo 17 evropskega stebra socialnih pravic poudarja, da imajo invalidi pravico do dohodkovne podpore, ki jim zagotavlja dostojno življenje, do storitev, ki jim omogočajo udeležbo na trgu dela in v družbi, ter do delovnega okolja, prilagojenega njihovim potrebam. (Vir: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1137&langId=sl>, 9. 5. 2023). **Potrebno bo najti način, da se ti ljudje aktivno vključijo v socialno mrežo.**

3.2.3 Nevladne organizacije na območju LAS Pri dobrih ljudeh

Po podatkih AJ PES je v letu 2021 na območju LAS PDL delovalo **419 nevladnih organizacij (NVO)**, od tega 379 društev, 38 zavodov in 2 ustanovi, kar je predstavljajo 23 % vseh pomurskih NVO (1826 NVO) oziroma 1,6 % vseh slovenskih NVO (26.581). 40 % vseh NVO na območju LAS PDL se nahaja na območju občine Lendava ter 24 % na območju občine Beltinci. Najmanj NVO se nahaja v najmanjši občini, tj. v občini Kobilje, in sicer 10 (2 %). Število NVO na območju LAS PDL se je med leti 2014 (319 NVO) in 2021 (419 NVO) povečalo za 31 %. Med društvi skozi leta prevladujejo **športna in rekreativna društva, katerim sledijo po številu kulturna in umetniška društva ter društva za pomoč ljudem.**

V letu 2021 so nevladne organizacije iz območja LAS PDL zaposlovale 329 ljudi, kar je predstavljajo 2,4 % vseh slovenskih zaposlitev v NVO oziroma 26,7 % vseh pomurskih zaposlitev v NVO. 67 % zaposlitev v NVO na območju LAS PDL je bilo ustvarjenih v občini Turnišče. Sledijo občine Beltinci (24 %) ter občina Lendava (9 %). V preostalih občinah LAS PDL ni bilo zaposlenih v NVO. Daleč največ zaposlenih v NVO na območju LAS PDL je bilo v zavodih (296 oseb oziroma 90 %). Sledijo društva z 33 zaposlitvami (10 %). V ustanovah na območju LAS PDL v letu 2021 ni bilo zaposlenih. Večina zaposlitev je ustvarjenih predvsem na račun zaposlitev v socialno-varstvenih zavodih in zavodih za izvajanje osebne asistencije. Društva in tudi zavodi iz območja LAS PDL so (izrazito) ljubiteljska naravnana, saj večina, to je 97 % društev nima nobenega zaposlena, medtem ko je zavodov, ki nimajo zaposlenih okrog 74 %. **Med vsemi NVO, ustvarja zaposlitve na območju LAS PDL, le 23 NVO.**

Prihodki nevladnih organizacij na območju LAS PDL so v letu 2021 znašali 14.328.489 €, od tega so znašali prihodki društev 6.005.429 € (42 %) ter prihodki zavodov 8.323.060 € (58 %). Ustanove na območju LAS PDL v letu 2021 niso ustvarile prihodkov. Prihodki NVO na območju LAS PDL so v letu 2021 predstavljali 27 % prihodkov vseh pomurskih NVO oziroma 1 % prihodkov vseh slovenskih NVO.

Kar 95 % vseh prihodkov NVO na območju LAS PDL je bilo ustvarjenih v treh občinah, in sicer v občini Turnišče (42 %), v občini Lendava (28 %) ter občini v občini Beltinci (25 %). (Vir: Podatki iz letnih poročil pravnih oseb zasebnega prava (zavodi, ustanove) za leto 2021, AJPES)

3.2.4. Kulturna dediščina

Območje LAS tako kot celotno Pomurje se ponaša z bogato in pisano kulturno dediščino, ki je ohranila relativno avtentično podobo ter predstavlja **razvojni potencial za različna področja, npr. podjetništvo (nove vsebine v obnovljenih objektih), zaposlovanje (potrebe izvedbe obnovitvenih del), znanje (izobraževanja in usposabljanja na področju ohranjanja tradicionalnih in specifičnih znanj, veščin; uporaba e-dediščinskih vsebin), trajnostna raba in proizvodnja energije, okolje (kulturna dediščina kot neobnovljiv vir in osrednja prvina kulturne raznolikosti) in sociala (družbena kohezivnost ohranjanja dediščine z dediščinskimi skupnostmi).** (Vir: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKRR/DRR/RRP-2021_2027/RRP-Pomurske-razvojne-regije.pdf, 28. 3. 2023).

Kulturna in etnološka dediščina je dobro ohranjena, zasluga za to pa gre predvsem posamičnim društvom, ki ohranjajo in povezujejo področje kulturne dejavnosti, tudi nesnovno kulturno dediščino, saj se organizirajo različne prireditve in dogodki, ohranjajo pa se predvsem tudi različne šege in navade. Na območju LAS deluje tudi Javni sklad za kulturne dejavnosti, in sicer v Lendavi. Na svojem območju podpira dejavnost 42 društev, ki združujejo preko 1.750 članov.

Na območju LAS je evidentiranih 282 enot nepremične kulturne dediščine, prav tako se najdejo primeri iz registra žive kulturne dediščine (kot npr. pletarstvo iz koruznega ličja). Najdemo tudi različne knjižnice, muzeje, mladinske in kulturne klube ter zavode za kulturo.

Nepremična kulturna dediščina	
<i>Beltinci</i>	53
<i>Črenšovci</i>	19
<i>Dobrovnik</i>	31
<i>Kobilje</i>	19
<i>Lendava</i>	119
<i>Odranci</i>	3
<i>Turnišče</i>	22
<i>Velika Polana</i>	16

Tabela 5: Število nepremične kulturne dediščine na območju LAS (Vir: <http://giskd2s.situla.org/rkd/Zacetek.asp>, 28.3.2023)

3.3 Gospodarske značilnosti območja

Na območju LAS je bilo v letu 2014 v Poslovni register Slovenije, ki ga vodi Ajpes, vpisanih 1228 gospodarskih subjektov, v začetku leta 2018 je teh bilo 2.102, po zadnjih podatkih z dne 31. 3. 2023 pa 2.250. Število poslovnih subjektov se je tako v zadnjih letih povečalo – največ je registriranih samostojnih podjetnikov posameznikov, sledijo gospodarske družbe in društva.

	Gospodarske družbe	Zadruga	Samostojni podjetniki posamezniki	Pravne osebe javnega prava	Nepridobitne organizacije	Društva	Registrirane oz. z predpisom določena dejavnosti
Beltinci	116	2	290	13	21	90	23
Črenšovci	56	1	133	3	6	36	12
Dobrovnik	23	0	90	4	8	17	12
Kobilje	4	0	14	2	3	10	2
Lendava	257	1	363	36	70	157	41
Odranci	23	1	42	2	3	21	4
Turnišče	28	0	86	2	10	32	5
Velika Polana	13	1	34	2	6	15	4
Skupaj	520	6	1052	64	127	378	103

Tabela 6: Poslovni subjekti na območju LAS na dan 31. 3. 2023 (Vir: https://www.ajpes.si/Doc/Registri/PRS/Porocila/posl_subj_obc_skup_31032023.pdf, 13.6.2023)

Območje ima tudi zelo dobro razvito mrežo nevladnih organizacij, predvsem društev, ki so sicer zelo aktivna, vendar razkrojena, nepovezana in neprofesionalna. Prav tako se številni soočajo s strokovno, kadrovsko in finančno podhranjenostjo.

Na območju je po podatkih Evidence socialnih podjetij prav tako **registriranih 6 socialnih podjetij** izmed skupno 35 v pomurski regiji. Delujejo že od leta 2014 in lahko služijo kot primeri dobre prakse. Tako kot drugod po Sloveniji, so na območju LAS socialna podjetja kot del socialne ekonomije lahko eden od odgovorov na probleme, s katerimi se sooča sodobna družba, saj se lotevajo področij, ki za klasične podjetnike niso zanimive, predvsem se pa pogosto lotevajo problematike brezposelnosti mladih in drugih ranljivih skupin, spodbujajo zdrav način življenja, zvišujejo lokalno oskrbo z lokalno pridelano hrano in drugimi dobrinami ter ustvarjajo različne produkte in storitve. **Socialno podjetništvo se na območju LAS počasi, a vztrajno razvija, kar bi bilo potrebno tudi v prihodnje podpirati, kljub temu, da se na poti še vedno srečujejo z marsikatero oviro.**

3.3.1. Kmetijstvo

Pomurska regija je najbolj ravninska in najbolj kmetijska statistična regija v Sloveniji. Tu je doma rodovitna zemlja, ki je intenzivno kmetijsko obdelana. Število kmetijskih gospodarstev se je med leti 2010 in 2020 zmanjšalo, vendar podatki, pridobljeni s strani MKGP, kažejo na povečanje števila kmetijskih gospodarstev – dne 16. 5. 2023 jih je tako na območju LAS Pri dobrih ljudeh bilo 3.449 ter 60 kmetij.

Območje LAS Pri dobrih ljudeh razpolaga z 16.697 ha kmetijskih zemljišč, ki so v uporabi. Največji delež kmetijskih površin v uporabi predstavljajo njive (83,5%). Sledijo trajni travniki in pašniki ter trajni nasadi. Glede na površino prevladujejo gospodarstva s površino 0 do pod 5 ha ter od 6 do 50 ha.

	Št. kmetijskih gospodarstev (16. 5. 2023)	Kmetijska zemljišča v uporabi (ha) (2020)	Njive	Trajni travniki in pašniki	Trajni nasadi	Nerodovitna zemlja	Št. dopolnilnih dejavnosti	Št. kmetij
<i>Beltinci</i>	744	3.761	3.122	109	25	84	37	11
<i>Črenšovci</i>	358	1.792	1.377	133	26	50	34	10
<i>Dobrovnik</i>	261	645	510	52	24	18	21	8
<i>Kobilje</i>	113	556	463	35	7	9	5	2
<i>Lendava</i>	1263	6.160	5.396	263	105	102	64	18
<i>Odranci</i>	176	1.035	878	21	2	2	12	2
<i>Turnišče</i>	335	1.776	1.562	71	14	14	14	5
<i>Velika Polana</i>	199	972	638	127	13	13	16	4
Skupaj	3449	16.697	13.946	811	216	354	203	60

Tabela 7: Pregled kmetijskih gospodarstev in zemljišč (Vir: SURS za leto 2020, MKGP, 17.5.2023)

	Št. kmetijskih gospodarstev (2021)	Št. kmetijskih gospodarstev (2019)	Število dopolnilnih dejavnosti (2021)	Število kmetij	Št. dopolnilnih dejavnosti (2019)	Št. kmetij
<i>Beltinci</i>	746	931	30	11	29	12
<i>Črenšovci</i>	358	435	29	9	20	8
<i>Dobrovnik</i>	263	280	17	9	15	8
<i>Kobilje</i>	115	123	4	2	4	2
<i>Lendava</i>	1.271	1.387	60	20	55	17
<i>Odranci</i>	175	231	8	2	8	2
<i>Turnišče</i>	341	425	11	5	8	4
<i>Velika Polana</i>	200	223	8	4	8	4
Skupaj	3.469	4.035	167	62	147	57

Tabela 8: Pregled kmetijskih gospodarstev in dopolnilnih dejavnosti v letih 2019 in 2021 (Vir: MKGP, 18.10.2023)

Tudi dopolnilne dejavnosti na kmetiji lahko pripomorejo k izboljšanju dohodkovnega položaja kmetije in zagotavljanju ter ustvarjanju novih delovnih mest na kmetiji. Po podatkih MKGP je na območju LAS Pri dobrih ljudeh registriranih 203 dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, največ na območju občine Lendava, ki ji sledita občina Beltinci in Črenšovci, najmanj pa v občini Kobilje.

3.3.2. Ekološko kmetijstvo

V zadnjih letih je ekološko kmetijstvo pridobivalo pomen, zlasti zaradi hitrega naraščanja povpraševanja po ekoloških živilih in ozaveščenosti o pomenu pridelave zdrave hrane, varovanja okolja in narave. Tako danes ekološko kmetijstvo stopa v ospredje, kot pomembna oblika kmetijstva. Ekološko kmetijstvo zagotavlja zdravo hrano ter je okolju in naravi ena od najprijaznejših oblik kmetijstva.

Tako so na primer na ekoloških kmetijah zabeleženi večja biotska pestrost, večja sposobnost tal za skladiščenje ogljikovega dioksida in manjši izpusti toplogrednih plinov, manjše onesnaževanje površinskih in podzemnih voda z nitrati in pesticidi. Ekološka živila vsebujejo zdravju več koristnih snovi (mineralov, vitaminov itd.) ter nič oziroma minimalne ostanke pesticidov, težkih kovin in antibiotikov.

Pri tem je treba poudariti, da ekološko kmetijstvo zagotavlja tudi druge pomembne (socialne in ekonomske) funkcije in pozitivne učinke, kot so varovanje kulturne krajine in revitalizacija podeželja, usmerjenost k zahtevam trga, višji prihodki za kmete, ustvarjanje »zelenih« delovnih mest, privabljanje mladih v kmetijstvo, povezovanje s turizmom na kmetijah ipd.. (Vir: Akcijski načrt za razvoj ekološkega kmetijstva do leta 2027 (ANEK), 17. 4. 2023)

Število ekoloških kmetij	2019	2020	2021	2023
Beltinci	6	7	6	8
Črenšovci	2	1	1	4
Dobrovnik	0	0	1	5
Kobilje	0	0	0	0
Lendava	13	13	10	14
Odranci	1	1	1	1
Turnišče	1	1	1	0
Velika Polana	0	0	0	0
Na območju LAS	23	23	20	32

Tabela 9: Število ekoloških kmetij na območju LAS po letih (Vir: MKGP, 16.5.2023)

Po podatkih MKPG je na območju LAS 32 ekoloških kmetij, od tega največ v občini Lendava, **še vedno pa se kaže potreba po večjih količinah pridelkov in organiziranem nastopanju na tržišču z osveščanjem potrošnikov in tudi pridelovalcev.**

Priložnosti območja LAS so lahko predvsem tudi v lokalni samooskrbi, ki omogoča tudi več zaposlovanja. Potrebna je animacija lokalnih ponudnikov za pridelavo, skrajšanje oskrbne verige ter izboljšanje oskrbe, predvsem tudi gospodarskih in javnih subjektov.

3.3.3. Turizem

Za pomursko statistično regijo predstavlja turizem perspektivno gospodarsko dejavnost, ki posredno in neposredno vključuje številne druge dejavnosti. Najbolj je razvit zdraviliški turizem oziroma turizem dobrega počutja, ki ga dopolnjujeta turizem na podeželju in kulturni turizem. (Vir: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKRR/DRR/RRP-2021_2027/RRP-Pomurske-razvojne-regije.pdf, 5. 4. 2023). V regiji se vedno bolj uveljavljata tudi butični turizem in glamping.

	Prihodi domačih turistov (2022)	Prenočitve domačih turistov	Prihodi tujih turistov	Prenočitve tujih turistov	Število ležišč
Beltinci	542	1009	151	576	27
Črenšovci	104	441	70	315	16
Dobrovnik	258	704	145	827	50
Kobilje	/	/	/	/	/
Lendava	7144	17.427	7.796	17.659	901
Odranci	/	/	/	/	/
Turnišče	/	/	/	/	/
Velika Polana	/	/	/	/	/

Tabela 10: Prihodi in prenočitve domačih in tujih turistov v letu 2022 (Vir: SURS, 4.4.2023)

Območje LAS s svojimi naravnimi danostmi, ravninami in gričevnatimi predeli ter velikim številom cest predstavlja tudi **priljubljeno destinacijo za kolesarski in pohodniški turizem**. Na območju potekata tudi 2 evropski kolesarski povezavi (Iron Curtain Trail in kolesarska pot ob reki Muri (Murradweg)). Za pohodnike so na voljo označene pešpoti (Jakobova pot, Martinova pot, Pomurska planinska pešpot, Evropska pot E7). Osnovna turistična infrastruktura ob poteh je obiskovalcem zagotovljena, a so še vedno precej nepovezani, kar ponuja še veliko priložnosti za povezovanje in s tem spodbuja razvoj podjetniških aktivnosti ter prispeva k razvoju podeželja.

Pomurje in tako tudi območje LAS Pri dobrih ljudeh slovi po svojih **kulinaričnih dobrotah**, ki so tradicionalne in raznolike, kot je raznolika tudi pokrajina. Gibanica, bujta repa, bograč, dödöli, hotiške ribe, retaši, zlevanka in pogače so bile vedno cenjene in poznane jedi daleč naokoli. Ob bogati ponudbi tradicionalnih jedi pa območje ponuja tudi kakovostna vina, žganja, marmelade, likerje in mnogo drugih značilnih izdelkov.

Zanimiva turistična ponudba sta tudi razgledni stolp Vinarium in Zipline Vinarium v Lendavskih goricah ter Bukovniško jezero, ki je obenem tudi območje blagodejnega delovanja zemeljskih energij.

Velik potencial za razvoj turizma na območju predstavljajo tudi primarne turistične ponudbe, predvsem **kulturna in naravna dediščina**, ki lahko dajo smernice za razvoj turistično-rekreacijskih dejavnosti.

- **Natura 2000** - V Sloveniji je 355 območij Nature 2000, ki pokrivajo dobrih 37 % ozemlja države. Posebna varstvena območja Nature 2000 so namenjena ohranjanju živalskih in rastlinskih vrst ter habitatov, ki so redki ali na evropski ravni ogroženi zaradi dejavnosti človeka. Del Nature 2000 na območju LAS Pri dobrih ljudeh je ravninski tok reke Mure in območje nižinskega gozda na Dobrovniškem Dolinskem. V občini Velika Polana in Kobilje je delež površine 100% pokrit z Natur 2000. Občina Odranci je edina pomurska občina, katere ozemlje ne spada pod zaščito Nature 2000. (Vir: Register območij Natura 2000, Agencija RS za okolje, 2021).
- **Zavarovana območja** – v Pomurski regiji so tri zavarovana območja. Zaradi izjemne krajinske pestrosti in visoke biotske raznovrstnosti je leta 2003 kot zavarovano območje bil razglašen Krajinski park Goričko, ki ima površino 46.268 ha in obsega 11 občin. Na območju LAS Pri dobrih ljudeh sta v park vključeni občini Dobrovnik in Kobilje v celoti.
- **Biosferna območja**, ki so pod zaščito UNESCO. Gre za svetovno priznano vrednoto sodelovanja med človekom in naravo, ki ga je težko pridobiti, namenjena pa je ohranjanju ekosistemov, krajine in biološke pestrosti, spodbujanju trajnostnega gospodarskega razvoja ob vključevanju in sodelovanju lokalnega prebivalstva ter omogočanju in podpori raziskavam, izobraževanju in osveščanju. Na območju LAS Pri dobrih ljudeh spadata občini Velika Polana in Lendava v leta 2018 razglašeno Biosferno območje Mura, ki je prvo pet – državno biosferno območje na svetu (Slovenija, Avstrija, Hrvaška, Madžarska in Srbija).

Kljub določenemu napredku se turizem na območju LAS še vedno sooča z nezadovoljivim upravljanjem in trženjem območja kot turistične destinacije, kakor tudi z nizko stopnjo trženja turistične ponudbe, neizkoriščenostjo kulturne in naravne dediščine, pomanjkanjem izmenjave informacij ter tržnega sodelovanja med turističnimi ponudniki. Prav tako je potrebno spodbujati razvoj inovativnih, visokokakovostnih turističnih proizvodov in storitev z višjo dodano vrednostjo v smeri trajnostnega, butičnega turizma in v zagotavljanju kakovostnih izkušenj za zahtevne

obiskovalce ter ohranjanja »miru«, ki ga obiskovalec pri nas še lahko najde (na drugih destinacijah gneča ljudi). Razmišljati bo potrebno tudi v smeri prehoda na digitalno trženje in promocijo ter večjo uporabo modernih komunikacijskih orodij.

3.4. Okoljske danosti območja

3.4.1 Ekološko pomembna območja

Ekološko pomembno območje je po Zakonu o ohranjanju narave območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Na območju LAS Pri dobrih ljudeh imamo dve ekološko pomembni območji. To sta ekološko pomembno območje Goričko ter Mura-Radmožanci. V ekološko pomembno območje Goričko spada občina Kobilje v celoti in občina Dobrovnik delno. **Goričko ima ohranjeno tradicionalno kulturno krajino, veliko raznolikih habitatnih tipov, je življenjski prostor številnih ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, predvsem ptic.**

Drugo večje ekološko pomembno območje je **območje Mura – Radmožanci**, ki zajema vasi Črenšovci, Velika Polana, Turnišče, Lendava, Dobrovnik. Obsega nižinsko reko Muro s poplavnim območjem od Šentilja do hrvaške in madžarske meje, **z raznolikimi vodnimi, obvodnimi in vlažnimi habitatni in je rastišče ogroženih rastlinskih in živalskih vrst.**

3.4.2 Gozdovi

Gospodarjenje z gozdovi in izkoriščanje surovinskih potencialov gozda na obravnavanem področju ne predstavlja pomembnejše panoge, so pa gozdovi pomemben sestavni del ekosistema. Gozdovi zaraščajo predvsem nižinske predele, ki zaradi talnih razmer niso primerni za drugo rabo in so v večini **namenjeni lesno predelovalni rabi**, pomembno pa prispevajo k uravnavanju podnebja v območju ter širši regiji.

Skupna površina gozdov na območju LAS Pri dobrih ljudeh znaša 7.036 ha. Skoraj polovica stanovanj na območju se še vedno ogreva na les. Potencial zasebnih gozdov ni izkoriščen, saj je gospodarjenje odvisno od potreb lastnikov. Posebnost med gozdovi predstavljata Polanski log in Črni log, kjer so nasadi črne jelše, ki so zelo redki v Sloveniji.

	Površina gozdov (ha)	Delež gozda (%)	Delež zasebnega gozda (%)	Št. stanovanj	Delež stanovanj ogrevanih z lesom
Beltinci	408	6,6	23,6	2.833	35
Črenšovci	920	27,1	61	1.412	48
Dobrovnik	987	31,7	28,4	561	59
Kobilje	984	49,9	13,7	197	70

Lendava	2849	23,3	32,6	6.249	25
Odranci	41	5,9	98,6	465	47
Turnišče	273	11,4	76,4	1.041	50
Velika Polana	574	30,8	45,3	465	62

Tabela 11: Potencial lesne biomase po občinah (2005) (Vir:

http://www.zqs.si/delovna_podrocja/lesna_biomasa/potenciali_po_obcinah/index.html, 16.3.2023)

3.4.3 Podnebje

Na območju LAS Pri dobrih ljudeh imamo zmerno celinsko podnebje, ki je posledica lege pokrajine na obrobju Panonske kotline. Dokazuje, da se podnebje spreminja, najdemo tudi pri nas. Na to kažejo pogostejši **temperaturni ekstremi, milejše zime**, najbolj pa nas prizadenejo vremenske ujme kot so ekstremna **suša, poplave, uničujoča toča, neurja z močnim vetrom, pogostejši pa so tudi vročinski valovi v poletnih mesecih**.

3.4.4. Učinkovita raba energije in obnovljivi viri energije

Trenutno razpoložljivi podatki kažejo, da je skupna raba energije na območju LAS PDL 217.536,24 MWh, kar povzroča 50.863 ton emisij CO₂.

Javne zgradbe od te vsote porabijo skupaj 5.802 MWh toplotne in električne energije za svoje delovanje. Delež OVE za ogrevanje v javnih stavbah na območju LAS PDL je bilo v obravnavanem obdobju 27%. Povprečno energijsko število javnih stavb na območju LAS PDL za ogrevanje pa je bilo enako 108 kWh/m². Po *Pravilniku o učinkoviti rabi energije v stavbah (Uradni list RS, št. 52/2010)* naj bi bila raba energije za ogrevanje v stavbah (odvisno od faktorja oblike stavbe) blizu 50 kWh/m², kar pomeni veliko odstopanje ter velik potencial za izboljšave. Poleg tega javne stavbe na območju LAS PDL v povprečju letno skupaj porabijo 1.564,3 MWh električne energije in pri tem proizvedejo skupaj 871 ton CO₂. V povprečju to pomeni 60 MWh porabe električne energije na javno stavbo oziroma okoli 33 ton CO₂ na javno stavbo.

Gospodinjstva porabijo 112.960 MWh toplotne in električne energije. Pri ogrevanju v gospodinjstvih se porabi največ lesne biomase - 61% vseh energentov na območju LAS PDL za ogrevanje gospodinjstev, temu pa takoj sledi ELKO s kar 31%, kar pomeni še vedno velik delež iz fosilnih goriv. Povprečna letna poraba električne energije v gospodinjstvih na območju LAS PDL znaša skupaj 17.166.335 kWh oz. 1.424 kWh na prebivalca oz. 3.797 kWh na gospodinjstvo. Po podatkih iz projekta REACH je slovenskega povprečja glede porabe električne energije v gospodinjstvu za 4-člansko družino enaka 3.480 kWh.

Izračunana letna poraba energije za javno razsvetljavo na območju LAS PDL je 782,2 MWh. Na prebivalca to znaša kar 65 kWh. *Uredba o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaževanja (Ur. l. RS, št. 81/2007 - 5. člen)* določa, da je poraba energije za JR omejena na 44,5 kWh na prebivalca.

Na območju LAS PDL beležimo leta 2015 skupaj 8.479 motornih vozil, kjer prevladujejo osebna vozila s 70 %, sledijo traktorji z 20 %, ostali delež z manj kot 5 % pa si delijo tovorna motorna vozila (predvsem tovornjaki), motorna kolesa ter kolesa z motorjem. V Sloveniji je stopnja motorizacije leta 2015 znašala 523 osebnih avtomobilov na 1.000 prebivalcev, kar je za okoli polovico več kot leta 1995. Za območje

LAS PDL je ta podatek sicer nekoliko nižji (496 osebnih avtomobilov na 1.000 prebivalcev), vendar je številka vseeno visoka. **Ob tem se tudi na območju LAS PDL povečuje število lastniških osebnih avtomobilov na gospodinjstvo.** Vozila na območju LAS PDL na letnem nivoju porabijo okoli 3.139.821 litrov bencina ter okoli 4.147.569 litrov dizla. Pri tem pa proizvedejo skupaj 18.267 ton CO₂.

Poleg tega je **ocenjena nižja splošna osveščenost vseh generacij s področja URE in OVE ter varovanja okolja na območju LAS PDL ter zelo nizka stopnja samooskrbe glede na potencial s področja kmetijstva.** (LEA Pomurje)

Stanje na področju energetske učinkovitosti in na področju izkoriščanja obnovljivih virov energije je na območju LAS kot tudi v celotni Pomurski regiji pod razpoložljivim potencialom. Ocena stanja, ki bi ga območje lahko doseglo in na ta način dosegalo ustrezne kazalnike je velik potencial regije. Cilji, ki izhajajo iz nacionalnih in evropskih strateških dokumentov, so realno dosegljivi in se jih lahko z ustreznimi koraki doseže. (Vir: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKRR/DRR/RRP-2021_2027/RRP-Pomurske-razvojne-regije.pdf, 30. 6. 2023). **Potrebno je vključevati smernice za zmanjševanje emisij toplogrednih plinov in energetske optimizacije infrastrukture v vseh treh sektorjih kot tudi ukrepe in aktivnosti za pospeševanje trajnostne mobilnosti na območju LAS.**

3.4.5 Ravnanje z odpadki

Odpadki so posledica našega načina življenja. Čedalje hitrejša proizvodnja izdelkov in njihova krajša življenjska doba povečujejo nastajanje odpadkov. Skozi čas se spreminja tudi sama sestava odpadkov. Vse več je odpadkov, ki niso podvrženi naravnemu procesu razpadanja, vse več je okolju škodljivih in nevarnih odpadkov, zato je potrebno preiti predvsem na individualno odgovornost, saj je od vsakega posameznika odvisno, koliko odpadkov bo ustvaril. (Vir: https://cpi.si/wp-content/uploads/2020/11/15_Ravnanje_z_odpadki.pdf, 3. 7. 2023).

Odnos do odpadkov pa se tudi spreminja. **Odpadki** niso več nekaj odvečnega, ampak lahko predstavljajo potencialno **ново surovino**, zato je pomembno, da se odpadki ponovno uporabijo ali predelajo. Pozornost je potrebno usmeriti predvsem **v pristop ničelne stopnje odpadkov, prehoda na krožno gospodarstvo in energetske izrabi odpadkov.**

Nastali komunalni odpadki (T) (2021)	
Beltinci	3.415
Črenšovci	1.072
Dobrovnik	412
Kobilje	147
Lendava	6.104
Odranci	1.418
Turnišče	967
Velika Polana	386
Skupaj	13.921

Tabela 12: Komunalni odpadki po občinah območja LAS v letu 2021 (Vir: SURS, 14.4.2023)

Odvozi komunalnih odpadkov so po občinah območja LAS urejeni po mesečnih urnikih in se vršijo na odlagališča regijskega značaja. Izvajalec gospodarske javne službe zbiranja in prevoza komunalnih odpadkov sta podjetji Saubermacher – Komunala Murska Sobota d.o.o. ter EKO PARK d.o.o. Lendava, javno službo odlaganja ostankov in predelave ali odstranjevanja komunalnih odpadkov pa podjetje Center za ravnanje z odpadki Puconci d.o.o.. Po občinah so urejeni tudi zbirni centri ter zbiralniki za rabljena oblačila in odpadno jedilno olje.

Na podlagi podatkov SURS **se količina zavržene hrane počasi zmanjšuje**. Številna gospodinjstva, tudi na območju LAS Pri dobrih ljudeh, odpadne hrane ne oddajajo v sistem javnega zbiranja, temveč jo kompostirajo doma in kompost uporabljajo na svojih vrtovih in njivah. Evropska unija si je za leto 2023 postavila cilj, da bo zmanjšala količino odpadne hrane za polovico. **Ukrepi za ozaveščanje prebivalstva o problematiki zavržene hrane in spodbujanja k pozitivnim spremembam bodo tako v prihodnosti še vedno potrebni** (ozaveščanje prebivalstva in kmetov, prilagajanje kmetijske pridelave, predelava za druga živila, materiale in energijo, krma za živali, presežki hrane po ugodnejši ceni, kompostiranje,...).

3.5 Opremljenost z osnovnimi storitvami

Na območju LAS Pri dobrih ljudeh je skupno **8 poštних uradov** (tudi pogodbene pošte), po vsaki občini eden. Krajevnege urada, kot izpostave upravne enote nimata zgolj občini Kobilje in Odranci. Vsaka občina ima svojo **osnovno šolo**, občina Črenšovci ima dve. V šolskem letu 2022/2023 je osnovne šole obiskovalo 2.352 učencev. V občini Lendava deluje dvojezična srednja šola. Skupno je na območju LAS pri dobrih ljudeh **19 vrtcev**, ki jih obiskuje 1.085 otrok. Največ jih imata občini Beltinci in Lendava, obe po 6. Športno- rekreacijske infrastrukture je skupno 30. **Večnamenski objekti** se po večini nahajajo v vsaki vasi. Skupno jih je na območju LAS Pri dobrih ljudeh 45. Vsaka občina razpolaga tudi z enim kulturnim domom. **Muzejev** je skupno 13, turistično informacijskih centrov pa 5. Razen v občini Kobilje in Odranci najdemo v vsaki občini tudi zdravstvene domove in lekarne. V Lendavi pa se nahaja tudi Ljudska univerza, varstveno delovni center ter dom starejših. Občina Dobrovnik je v sodelovanju s Domom starejših Rakičan bila uspešna s projektom ustanovitve enote Doma starejših Rakičan v Dobrovniku. V enoti bo na voljo 44 postelj za izvajanje institucionalnega varstva starejših, prostori za izvajanje dnevnega varstva, 3 postelje bodo namenjene za začasne namestitve, prostori za izvajanje pomoči na domu ter prostori, ki bodo namenjeni tudi za uporabo potreb lokalne skupnosti (šole, vrtci, terapijski prostori,...). Pričetek aktivnosti je predviden v letu 2023, zaključek pa v letu 2026. Uspešna je bila tudi občina Kobilje v sodelovanju s Domom starejših Lendava. Tako bo tudi na Kobilju zgrajena bivalna enota, kjer bo prostora za največ 24 oseb.

	Pošta	Krajevni urad	Občinska uprava	Šola	Vrtec	Zdravstveno socialna infrastruktura	Športno rekreativna infrastruktura	Večnamenski domovi	Kulturni dom	Muzej	TTC
Beltinci	1	1	1	1	6	1	8	8	1	0	1
Črenšovci	1	1	1	2	2	1	2	6	1	0	0
Dobrovnik	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1
Kobilja	1	0	1	1	1	0	1	1	1	1	0
Lendava	1	1	1	5	6	1	6	20	1	2	1
Odranci	1	0	1	1	1	0	1	3	1	5	0
Turnišče	1	1	1	1	1	1	9	1	1	5	1
Velika Polana	1	1	1	1	1	1	1	4	1	1	1
Skupaj	8	6	8	13	19	6	30	45	8	13	5

Tabela 13: Osnovna infrastruktura po občinah območja LAS (Vir: občine območja LAS Pri dobrih ljudeh, julij 2023)

Na območju LAS pri dobrih ljudeh je registriranih veliko športnih in različnih kulturnih društev. Športno-rekreativno infrastrukturo najdemo v precejšnjem številu, vendar se le-ta ne uporablja pogosto, zato je potreben razmislek v smeri inovativnejše infrastrukture, ki sledi trendom in bi tako pritegnilo različne skupine uporabnikov, predvsem tudi mlade.

Večnamenski objekti oz. vaško-gasilski domovi so v različnih krajih območja še vedno v relativno »slabem« stanju. Neprimerni in dotrajani gradbeni materiali, zastarela in dotrajana oprema ipd. so razlogi, da prostori ostajajo pogosto neizkoriščeni. Potrebne so rekonstrukcije teh objektov, da bi se ob minimalnih stroških vzpostavili prostori za razna medgeneracijska druženja in kulturna ter druga udejstvovanja. Prav tako se še vedno kaže potreba po ureditvi javnih površin, vaških središč za namene druženja prebivalstva (otroška igrala, motorična igrala, klopi ipd.).

3.6 Analiza stanja

Analiza stanja območja LAS je zajemala pregled dosegljivih / relevantnih statističnih podatkov za območje ter preučitev regionalnih razvojnih programov in nacionalnih usmeritev kot izhodišče za izvedbo animacijskih delavnic. Animacijske delavnice so potekale po različnih krajih / občinah območja LAS. Občine se med sabo razlikujejo po razvitostih v posameznih sektorjih; tako imajo vsaka svoje specifične prednosti ter potrebe na določenih področjih. Udeleženci delavnic so bili različnih starostnih in poklicnih skupin, ki opravljajo široko paleto funkcij tako v službi kot tudi v prostem času in se pri tem skoraj vsakodnevno srečujejo z različnimi izzivi. Njihovo mnenje o stanju v njihovem domačem kraju, občini ali širše, pridobljene izkušnje na terenu, so bila osnova za pripravo SWOT analize in v nadaljevanju za določitev ustreznih ukrepov, kajti določene potrebe in potenciale v lokalnem območju ni možno razbrati iz statističnih podatkov ali drugih analiz. Informacije o potrebah območja in predloge rešitev smo zbirali tudi preko spletnih anketnih vprašalnikov, komunikacije z različnimi institucijami, nevladnimi organizacijami, aktivnimi posamezniki ter pobud s strani organov LAS.

4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREB IN POTENCIALA OBMOČJA LAS, VKLJUČNO Z ANALIZO PREDNOSTI, SLABOSTI, PRILOŽNOSTI IN NEVARNOSTI

4.1 SWOT-analiza

Glede na prepoznane ključne probleme, nevarnosti, izzive in predvsem potenciale, smo za nadaljnji razvoj območja prepoznali naslednje ukrepe, ki se bodo lahko financirala iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja ter Evropskega regionalnega razvojnega sklada:

- ❖ *Spodbujanje podjetništva, (eko)kmetovanja, (eko)turizma za razvoj in trženja lokalnih potencialov;*
- ❖ *Izboljšanje dostopa do storitev in oživitve javnih večnamenskih površin;*
- ❖ *Ohranjanje in razvoj kulturne dediščine in narave ter okoljske in podnebne rešitve;*
- ❖ *Izboljšanje socialne vključenosti in kakovosti življenja podeželskega prebivalstva.*

Ker so tematska področja precej kompleksna in pokrivajo široko paleto tem, smo SWOT analizo pripravili tako po posameznih področjih ukrepanja kot po ključnih področjih.

❖ Spodbujanje podjetništva, (eko)kmetovanja, (eko)turizma za razvoj in trženje lokalnih potencialov

PREDNOSTI

- Ugodna geografska in prometna lega;
- Dobre naravne danosti za pridelavo;
- Bogati naravni potenciali (les, termalna voda...);
- Ekološko kmetovanje v porastu;
- Povečano povpraševanje po naravnih, ekoloških pridelkih/izdelkih;
- Veliko različne domače in umetnostne obrti;
- Kakovostni lokalni produkti;
- Bogata tradicija;
- Pestra biotska in krajinska raznolikost;
- Veliko aktivnih NVO;
- Dobro razvit zdraviliški turizem;
- Razvito socialno podjetništvo;
- Uspešni primeri podjetništva;
- Pestra kulturna, naravna in kulinarčna dediščina območja;
- Zavarovana območja narave in biotska raznovrstnost;
- Dobri primeri sodelovanja ponudnikov;
- Bogata in prepoznavna kulinarčna dediščina navezana na lokalne surovine in proizvode;
- Povečano povpraševanje po edinstvenih krajih;
- Mir, ki ga iščejo ljudje iz mesta za odmik.

SLABOSTI

- Staranje prebivalstva;
- Pomanjkanje delovne sile;
- Neugoden položaj mladih na trgu dela;
- Premalo optimizma mladih;
- Nizka stopnja profesionaliziranosti in usposobljenosti, posledično nizka stopnja zaposlenosti v nevladnem sektorju;
- Majhnost organizacije;
- Pomanjkanje podjetniških znanj, zlasti s področja managementa in marketinga;
- Pomanjkanje določenih storitev (promocija deficitarnih poklicev);
- Beg možganov;
- Ekstremni vremenski pojavi;
- Neugodna starostna struktura kmetijskih gospodarjev;
- Pomanjkanje ugleda kmetijskih poklicev;
- Opuščanje kmetijske dejavnosti s strani mladih
- Zaraščanje kmetijskih površin in prisotnost invazivnih plevelov;
- Pomanjkanje podpornega okolja za male kmete
- Višja cena ekoloških pridelkov/izdelkov;
- Slabe nakupovalne navade prebivalcev;
- Prenizka dodana vrednost izdelkov in storitev
- Premalo sodelovanja in povezovanja med različnimi sektorji;
- Premalo izkoriščeni potenciali na podeželju;
- Prenizka ozaveščenost o delovanju narave;
- Pomanjkanje enotnega promocijskega materiala na ravni regije;
- Pomanjkljiva povezanost in zastopanost lokalnih produktov v turistični ponudbi;
- Digitalna nevidnost;
- Turistična ponudba omejena na eno občino;
- Birokracija .

PRILOŽNOSTI

- Možnost povečanja ekoloških pridelovalnih površin;
- Razvoj ekološkega kmetijstva;
- Razvoj podjetništva na kmetijah;
- Izobraževanja in ozaveščanje o kakovosti ekoloških pridelkov in izdelkov;
- Spoznavanje delovanja narave in ekosistemskih koristi, ki jih narava daje brezplačno (npr. oprasovalci);
- Kratke dobavne verige;
- Krožno gospodarstvo;
- Povišanje stopnje lokalne samooskrbe;
- Uvajanje novih in boljših tehnologij;
- Možnost razvoja podjetništva z dodelavo in predelavo kmetijskih proizvodov, izdelkov domače obrti ipd;
- Višja stopnja predelave pridelanih kmetijskih surovin v prehranske produkte z višjo dodano vrednostjo;
- Prilagajanje kmetijstva podnebnim spremembam
- Možnost zaposlovanja mladega kadra
- Profesionalizacija NVO
- Spodbujanje zaposlovanja ranljivih in težje zaposljivih
- Prilagoditev delovnih mest za ranljive ciljne skupine
- Delovna mesta z višjo dodano vrednostjo za invalide
- Spodbude za nadaljnji razvoj socialnega podjetništva
- Vlaganje v inovacije
- Izkoriščanje tržnih niš
- Bogata obrtniška in kulinarična tradicija za razvoj dopolnilne dejavnosti
- Novi produkti, storitve in blagovne znamke
- Združevanje turistične ponudbe in skupna promocija
- Razvoj turizma na podeželju
- Glamping turizem
- Doživljajski turizem
- Zeleni turizem

NEVARNOSTI

- Neugodne vremenske razmere;
- Nezainteresiranost za ekološko kmetovanje;
- Nezainteresiranost za ekološke pridelke/ izdelke;
- Nepoznavanje stroke in načina pridelave;
- Velika konkurenca na trgu;
- Nezainteresiranost mladih za prevzem družinskih kmetij in kmetijske dejavnosti
- Pomanjkanje nosilcev kmetij
- Odhajanje mladih s kmetij
- Pomanjkanje zaupanja v »organizacijske strukture« (zadružništvo ipd.)
- Nadaljevanje trenda višanja dolgotrajne brezposelnosti
- Prekomerno izkoriščanje naravnih virov in onesnaževanje
- Umeščanje dejavnosti v prostor brez presoje vplivov na okolju, ljudi in naravo
- Nezmožnost vključitve NVO v večje projekte
- Nezainteresiranost posameznih turističnih ponudnikov, ne povezovanje
- Strah pred digitalizacijo
- Dvig cen energentov in surovin

- Razvoj butične ponudbe
- Povezovanje termalnega turizma in turizma na podeželju
- Vključevanje lokalno pridelane hrane in produktov v turistično ponudbo
- Zero waste pristopi k razvoju turistične in lokalne ponudbe
- Skupni tržni marketing
- Uvajanje koncepta pametnih vasi

❖ Izboljšanje dostopa do storitev in oživitve javnih večnamenskih površin

PREDNOSTI

- Večnamenski/vaški domovi v skoraj vsaki vasi
- Zelene površine
- Številčna športno – rekreacijska infrastruktura
- Različne tematske, kolesarske in pohodniške poti
- Močna društvena aktivnost na območju
- Želja po udejstvovanju
- Aktivna turistična in kulturna društva
- Številne kulinarčne, turistične, športne, zabavne in kulturne prireditve
- Dobra dostopnost in bližina treh držav
- Pestra naravna in kulturna dediščina
- Pestra ponudba kulinarike
- Dobri primeri sodelovanja ponudnikov
- Dobro razvit zdraviliški turizem

SLABOSTI

- Slabo stanje nekaterih večnamenskih/vaških domov
- Dotrajana tehnologija, oprema v večnamenskih domovih
- Oteženi pogoji za koriščenje športne/prostočasne infrastrukture
- Slaba infrastruktura zelenih površin
- Pomanjkljive označbe in nepovezanost nekaterih tematskih, kolesarskih in pohodniških poti
- Utečeni načini izvajanja dogodkov
- Digitalna nevidnost
- Neizkoriščen potencial naravne in kulturne dediščina
- Slaba vključenost NVO

PRILOŽNOSTI

- Nekateri večnamenski/vaški domovi so brez vsebine
- Ureditev zelenih površin za namene druženja
- Ozelenitev zapuščenih površin
- Obstoječa infrastruktura in potencial okoljsko manj občutljivih območij (npr. degradirana zemljišča)
- Želja prebivalcev po rekreaciji
- Potenciali obstoječe športne infrastrukture
- Sledenje trendom na področju rekreacije
- Želja prebivalcev po druženju
- Izboljšati kvaliteto prireditev
- Inovativni dogodki
- Digitalizacija
- Povečati število nastanitvenih objektov, sob in ležišč
- Z ohranjanjem naravne in kulturne dediščine izboljšati turistično ponudbo krajev
- Sakralna dediščina

NEVARNOSTI

- Večnamenski/vaški domovi lahko ostanejo neizkoriščeni
- Preslaba izkoriščenost športno-rekreacijske infrastrukture
- Nezanimanje za uporabo
- Omejeni posegi na zavarovanih območjih
- Neprimerno umeščanje dejavnosti v prostor
- Pasivnost mlade generacije
- Strah pred digitalizacijo
- Propadanje objektov kulturne dediščine

❖ Ohranjanje in razvoj kulturne dediščine in narave ter okoljske in podnebne rešitve

PREDNOSTI

- Območje LAS je del Nature 2000, zavarovanega območja KP Goričko ter Biosfernega območja Mura
- Visoka stopnja naravne in biotske raznovrstnosti
- Pestra in bogata kulturna dediščina
- Endogeni potenciali OVE na območju (sonce, geotermalna energija)
- Potenciali trajnostne oblike turizma in rekreacije (brez CO₂ izpustov) z zagotavljanjem primerne infrastrukture
- Potencial za organizacijo nizko-ogljicnih dogodkov (brez plastike, lokalna hrana in pijača, trajnostna mobilnost,..)
- Obstoječi dogodki kot priložnost za ozaveščanje in informiranje prebivalstva o varstvu okolja
- Povezovanje kmetijstva in varovanja okolja kot priložnost za lokalno samooskrbo
- Strnjena naselja ter bogat potencial lesne biomase kot podlaga za DOLB sisteme
- Pripravljenost OŠ in vrtcev k sodelovanju z lokalnimi akterji s področja URE in OVE z namenom dodatnega in pravočasnega izobraževanja otrok s tega področja

PRILOŽNOSTI

- Naravna in kulturna dediščina kot potencial v turizmu
- Osveščanje in izobraževanje o pomenu varovanja okolja in sobivanja z naravo
- Potencial v izkoriščanju sončne energije, biomase in geotermalne energije
- Spodbujanje upravljanja brez odpadkov
- Zeleni turizem ob Muri
- Ozelenitev zapuščenih površin
- Zelena preobrazba

SLABOSTI

- Veliko število ogroženih rastlinskih in živalskih vrst
- Upadanje biotske raznovrstnosti
- Sorazmerno slaba osveščenost prebivalstva o delovanju narave in varovanju kakovosti okolja
- Negativni vplivi klimatskih sprememb spreminjajo naravo in prostor
- Slaba turistična promocija kulturnih in naravnih danosti v urbanih območjih
- Stroga zakonodaja na zavarovanih območjih
- Nezanimanje za »mehke« ukrepe zniževanja CO₂, premajhen interes širše skupnosti
- Neizkoriščen potencial skupnosti na energetskega področju
- Veliko število avtomobilov na gospodinjstvo
- Splošno slabo poznavanje tehnologij za proizvodnjo in shranjevanje energije iz OVE
- Neizkoriščen potencial lesne (DOLB v strnjenih naseljih) in geotermalne energije (proizvodnja električne energije)
- Povečan delež energetskega revnih gospodinjstev
- Povečana uporaba plastike v vsakdanjem življenju
- Preobremenjeno električno omrežje

NEVARNOSTI

- Nekontrolirani posegi v prostor
- Povečana onesnaženost zraka in vode
- Nevarnost, da določeni deli kulturne dediščine potonejo v pozabo
- Onesnaževanje okolja (povečana količina odpadkov/odpadne embalaže zaradi večjega števila turistov), več je hrupa
- Povečana svetlobna onesnaženost (zastarela javna razsvetljava, pretirana

- Zmanjšanje količine zavržene hrane
- Odgovorni turizem, s katerim zagotavljamo čim manjši vpliv na okolje
- Obstoječa infrastruktura kot priložnost za povečanje deleža OVE pri proizvodnji elektrike iz OVE
- Prireditev z manj odpadki (ozaveščanje o mehkih ukrepih varovanja okolja)
- Izkoriščanje OVE za namen zagotovitve javne razsvetljave ter uporaba inovativnih pristopov in tehnologije v tem sektorju
- Povečanje uporabe trajnostne mobilnosti
- Izkoriščanje moči in potenciala skupnosti na energetske področju (kooperative, skupnosti)
- Krožno gospodarstvo
- Energetski management v vseh sektorjih
- Potencial pri shranjevanju električne energije

osvetlitev kulturnih ter cerkvenih objektov)

- Povečanje energetske revščine v gospodinjstvih
- Zaradi razvoja izkoriščanja OVE za namen proizvodnje električne energije je omrežje preobremenjeno glede na obstoječo infrastrukturo
- Potratna in neučinkovita uporaba vozil v prometu

❖ Izboljšanje socialne vključenosti in kakovosti življenja podeželskega prebivalstva

PREDNOSTI

- Na območju LAS deluje Pomurska madžarska narodna skupnost
- Na območju LAS obstaja romska skupnost, ki sodeluje pri mnogih razvojnih projektih
- Aktivno hrvaško kulturno društvo
- Posamezni deležniki aktivni na področju medgeneracijskega sodelovanja
- Regionalna mreža nevladnih organizacij
- Številne nevladne organizacije ponujajo programe za preživljanje prostega časa
- Želja mladih po udejstvovanju, aktivnem sodelovanju
- Inovativne, kreativne ideje mladih
- Na območju delujejo organizacije, ki nudijo možnost zaposlovanja in vključevanja invalidov

SLABOSTI

- Nezainteresiranost mladih
- Premalo mladinskih organizacij
- Ne zadostna zainteresiranost za prostovoljstvo
- Beg možganov, odseljevanje mladih
- Staranje prebivalstva
- Slaba digitalna pismenost starejših
- Neugoden položaj mladih in žensk na trgu dela
- Socialno ekonomski položaj pripadnikov romske skupnosti
- Neugoden položaj invalidov na trgu dela
- Stigmatizacija invalidov na trgu dela
- Pretirana in nepravilna uporaba digitalnih tehnologij ter socialnih omrežij s strani mladih
- Slabe možnosti za preživljanje prostega časa, predvsem med počitnicami
- Otežene možnosti dostopa/uporabe večnamenske/športne infrastrukture
- Slabo ozaveščanje lokalnega prebivalstva o različnih dogodkih
- Ne inovativnosti pri promociji
- Nepovezanost, nesodelovanja različnih organizacij
- Nezainteresiranost občin
- Premalo ponudbe za počitniška dela mladih
- Birokracija

PRILOŽNOSTI

- Medgeneracijsko sodelovanje in učenje
- Prenos tradicionalnih znanj na mlajše generacije
- Osebnostna rast
- Želja manjšin po sodelovanju
- Spodbujanje prostovoljstva
- Vključevanje ranljivih skupin v različne organizacije
- Izboljšanje položaja romske skupnosti
- Opolnomočenje pripadnikov romske skupnosti za učinkovitejše približevanje trgu dela

NEVARNOSTI

- Nezainteresiranost mladih
- Nezainteresiranost Romov za spremembe
- Stigmatizacija Romov
- Povečanje nestrpnosti do predstavnikov madžarske narodne skupnosti
- Ne zadostna in neustrezna ponudba programov
- Ne izkoriščanje ponudbe
- Nezainteresiranost za sodelovanje
- Neprimerna delovna mesta za invalide

- Socialno podjetništvo
- Želja in potreba invalidov po zaposlovanju
- Nova delovna mesta z višjo dodano vrednostjo za invalide
- Spodbujanje prostovoljstva
- Inovativne oblike preživljanja prostega časa za mlade
- Ureditev prostorov za druženje
- Animacija za udejstvovanja s pomočjo različnih ugodnosti
- Ohranjanje kulture manjšin
- Dolgoživa družba
- Skrb za starejše
- Digitalno opismenjevanje starejših
- Preživljanje prostega časa mladih v domovih za starejše
- Krepitev različnih kompetenc
- Ureditev različnih oblik pomoči na domu
- Inovativne oblike sprostitev terapij

- Nezadostna ponudba prilagojenih delovnih mest za invalide

❖ SWOT ANALIZA OBMOČJA LAS PRI DOBRIH LJUDEH

PREDNOSTI

- Ugodna geografska in prometna lega
- Pestra biotska in krajinska raznolikost
- Zavarovana območja narave in biotska raznovrstnost (Natura 2000, KP Goričko, Biosferno območje Mura)
- Pestra kulturna, naravna in kulinarična dediščina območja
- Veliko različne domače in umetnostne obrti
- Dobre naravne danosti za pridelavo
- Kakovostni lokalni produkti
- Bogata in prepoznavna kulinarična dediščina navezana na lokalne surovine in proizvode
- Bogata tradicija
- Dobro razvit zdraviliški turizem
- Povečano povpraševanje po edinstvenih krajih
- Razvito socialno podjetništvo
- Javne večnamenske površine, domovi v skoraj vsaki vasi
- Številčna športno – rekreacijska infrastruktura
- Različne tematske, kolesarske in pohodniške poti
- Močna društvena aktivnost na območju
- Številne kulinarične, turistične, športne, zabavne in kulturne prireditve
- Potencial za organizacijo nizko-ogljicnih dogodkov (brez plastike, lokalna hrana in pijača...)
- Potencial trajnostne oblike turizma
- Na območju LAS živijo pripadniki madžarske narodne skupnosti in romske skupnosti
- Aktivno hrvaško kulturno društvo
- Regionalna mreža nevladnih organizacij
- Želja mladih po udejstvovanju, aktivnem sodelovanju
- Inovativne, kreativne ideje mladih
- Na območju delujejo organizacije, ki nudijo možnost zaposlovanja in vključevanja invalidov
- Endogeni potenciali OVE na območju (sonce, geotermalna energija)

SLABOSTI

- Staranje prebivalstva
- Neugoden položaj žensk, mladih in invalidov na trgu dela
- Odseljivanje mladih
- Pomanjkanje podjetniških znanj, zlasti s področja managementa in marketinga
- Pomanjkanje deficitarnih poklicev
- Beg možganov
- Ekstremni vremenski pojavi, ki spreminjajo naravo in prostor
- Upadanje biotske raznovrstnosti
- Pomanjkanje ugleda kmetijskih poklicev
- Višja cena ekoloških pridelkov/izdelkov
- Slabe nakupovalne navade prebivalcev
- Prenizka dodana vrednost izdelkov in storitev
- Premalo sodelovanja in povezovanja med različnimi sektorji
- Nepovezanost, nesodelovanje različnih organizacij
- Premalo izkoriščeni potenciali na podeželju
- Pomanjkanje enotnega promocijskega materiala na ravni regije
- Pomanjkljiva povezanost in zastopanost lokalnih produktov v turistični ponudbi
- Digitalna nevidnost
- Slabo stanje nekaterih javnih večnamenskih površin, domov
- Oteženi pogoji za koriščenje nekatere športno/prostočasne infrastrukture
- Utečeni načini izvajanja dogodkov
- Povečana uporaba plastike v vsakdanjem življenju

- Nezainteresiranost mladih
- Slaba digitalna pismenost starejših
- Birokracija
- Otežene možnosti dostopa/uporabe večnamenske/športne infrastrukture,
- nekvalitetno preživljanje prostega časa mladih
- Nezanimanje za »mehke« ukrepe zniževanja CO2, premajhen interes širše skupnosti
- Veliko število avtomobilov na gospodinjstvo
- Povečan delež energetske revnih gospodinjstev
- Neizkoriščen potencial lesne in geotermalne energije

PRILOŽNOSTI

- Možnost povečanja ekoloških pridelovalnih površin, razvoj ekološkega kmetijstva, ozaveščanje o prednostih
- Kratke dobavne verige
- Krožno gospodarstvo
- Povišanje stopnje lokalne samooskrbe
- Uvajanje novih in boljših tehnologij
- Možnost razvoja podjetništva
- Višja stopnja predelave pridelanih kmetijskih surovin v prehranske produkte z višjo dodano vrednostjo
- Prilagajanje kmetijstva podnebnim spremembam
- Možnost zaposlovanja mladega kadra
- Profesionalizacija NVO
- Spodbujanje zaposlovanja ranljivih in težje zaposljivih, prilagoditev delovnih mest
- Vlaganje v inovacije
- Izkoriščanje tržnih niš
- Bogata obrtniška in kulinarična tradicija za razvoj dopolnilne dejavnosti
- Novi produkti, storitve in blagovne znamke
- Naravna in kulturna dediščina kot potencial v turizmu

NEVARNOSTI

- Neugodne vremenske razmere
- Nezainteresiranost za (ekološko) kmetovanje, izdelke/pridelke, nepoznavanje stroke
- Velika konkurenca na trgu
- Dvig cen energentov in surovin
- Nezainteresiranost mladih za prevzem družinskih kmetij in kmetijske dejavnosti
- Nadaljevanje trenda višanja dolgotrajne brezposelnosti
- Neprimerna delovna mesta za ranljive ciljne skupine, predvsem invalide
- Prekomerno izkoriščanje naravnih virov in onesnaževanje
- Umeščanje dejavnosti v prostor brez presoje vplivov na okolje, ljudi in naravo
- Nezmožnost vključitve NVO v večje projekte
- Nezainteresiranost posameznih turističnih ponudnikov, ne povezovanje
- Strah pred digitalizacijo
- Preslaba izkoriščenost večnamenskih površin, športno – rekreacijske infrastrukture
- Pasivnost, nezainteresiranost mlade generacije
- Strah pred digitalizacijo

- Združevanje turistične ponudbe in skupna promocija, tržni marketing
- Razvoj različnih oblik turizma na podeželju (glamping, zeleni, butični turizem)
- Vključevanje lokalno pridelane hrane in produktov v turistično ponudbo
- Zero waste pristopi k razvoju turistične in lokalne ponudbe
- Ureditev javnih večnamenskih površin za namene druženja različnih starostnih in interesnih skupin
- Potencial obstoječe športno – rekreacijske infrastrukture, sledenje trendom na področju rekreacije
- Ozelenitev zapuščenih površin
- Izboljšati kvaliteto prireditev, inovativni pristopi
- Odgovorni turizem, s katerim zagotavljamo čim manjši vpliv na okolje
- Več medgeneracijskega sodelovanja in učenja, prenos tradicionalnih znanj na mlajše generacije
- Spodbujanje prostovoljstva
- Vključevanje ranljivih skupin v različne organizacije, večja vključenost na trg dela
- Želja mladih po druženju, aktivnem sodelovanju v družbenem življenju
- Digitalno opismenjevanje
- Krepitev različnih kompetenc
- Osveščanje in izobraževanje o pomenu varovanja okolja in sobivanja z naravo
- Obstoječa infrastruktura kot priložnost za povečanje deleža OVE, izkoriščanje OVE
- Energetski management v vseh sektorjih
- Povečanje uporabe trajnostne mobilnosti
- Izkoriščanje moči in potenciala skupnosti na energetskega področju (kooperative, skupnosti)
- Onesnaževanje okolja (povečana količina odpadkov zaradi večjega števila turistov, več hrupa)
- Nezadostna in neustrezna ponudba programov za preživljanje kvalitetnega prostega časa, medgeneracijskega druženja

4.2 Potrebe in potencial območja

Gospodarski položaj kot tudi življenjski pogoji prebivalcev na območju LAS Pri dobrih ljudeh se počasi izboljšujejo, a vendar območje v primerjavi z drugimi slovenskimi regijami še vedno pestijo različni razvojni problemi. Po drugi strani se območje ponaša z bogato kulturno dediščino, naravnimi danostmi, ki predstavljajo razvojni potencial za različna področja kot npr. podjetništvo, zaposlovanje, znanje, trajnostna raba in proizvodnja energije, okolje in sociala.

Na podlagi analize stanja smo tako opredelili sledeče potrebe in potenciale območja:

<p><i>Ukrep 1: Spodbujanje podjetništva, (eko)kmetovanja, (eko)turizma za razvoj in trženje lokalnih potencialov</i></p>

Potrebe območja so:

- ohraniti bi bilo potrebno bogato tradicijo, domačo in umetnostno obrt ter kulinarčno dediščino ter spodbujati **razvoj novih inovativnih produktov in storitev z povečano dodano vrednostjo**;
- spodbujati bi bilo potrebno **(skupno) trženje lokalnih produktov in storitev**;
- podpreti bi bilo potrebno aktivnosti za povečanje podjetniških znanj;
- mlade in dolgotrajno brezposelne bi bilo potrebno motivirati k podjetniškemu mišljenju in poklicnemu prekvalificiranju, jim z inovativnimi pristopi **približati deficitarne poklice**;
- spodbujati bi bilo potrebno nadaljnji **razvoj socialnega podjetništva, zaposlovanje ranljivih ciljnih skupin, profesionalizacijo NVO**;
- razvijati bi bilo potrebno zelena delovna mesta;
- spodbujati bi bilo potrebno razvoj novih inovativnih produktov in storitev (**izkoriščanje tržnih niš**);
- izboljšati bi bilo potrebno povezovanje podjetniškega kot tudi kmetijskega sektorja za dvig konkurenčnosti;
- spodbujati bi bilo potrebno mlade kmete, jih dodatno usposablјati, nuditi dodatno podporo ter jih motivirati k prehodu v ekološko pridelavo in predelavo;
- izboljšati bi bilo potrebno povezovanje **(eko) kmetov, organiziranega odkupa in skupno trženje njihovih produktov**;
- spodbujati bi bilo potrebno večjo potrošnjo ekoloških pridelkov in proizvodov, samooskrbo;
- naložbe v infrastrukturo in zasaditev primernih poljščin za **prilagoditev ekstremnim vremenskim pojavom**;
- **dediščino in tradicijo območja je potrebno v večji meri izkoristiti za razvoj turizma**;
- izboljšati je potrebno **povezanost turistične ponudbe območja LAS, razviti skupno blagovno znamko ter skupno trženje**;
- izkoristiti je potrebno obstoječo turistično ponudbo in jo nagraditi, razčleniti, slediti trendom;
- turistične ponudnike je potrebno dodatno motivirati, usposablјati, jim prikazati prednosti povezovanja;
- spodbujati zero waste pristope pri razvijanju turistične in lokalne ponudbe.

Potenciale območja vidimo v:

- ugodni geografski in prometni legi;
- uspešnih primerih (socialnega) podjetništva kot primeri dobrih praks, **prenos znanja**;
- spodbujanju zaposlovanja ranljivih skupin;
- **izkoriščanju potencialov kulturne, naravne in kulinarčne dediščine območja LAS ter zavarovanih območij narave za razvoj novih podjetniških idej, storitev**;
- potencialu lokalne hrane (razvoj novih inovativnih produktov);
- **želji nevladnih organizacij po aktivnem sodelovanju, oblikovanju podjetniških, turističnih idej**;
- možnostih **povečanje pridelovalnih površin za razvoj ekološkega kmetovanja**;
- na območju LAS obstajajo že primeri dobrih praks ekološkega kmetovanja;
- **uvajanju novih tehnologij za razvoj inovativnih produktov**;
- razvoju dopolnilne dejavnosti kot potencial za zagotavljanje delovnih mest na kmetijah;
- bližini termalnih središč kot potencial za razvoj turizma;
- **dobrih možnostih za razvoj zelenega, butičnega turizma**;
- izkoriščanju in nadgrajevanju obstoječih infrastruktur za kolesarstvo, pohodništvo kot potencial za razvoj turizma;
- **številnih kulturnih, športnih ipd. dogodkih in prireditvah.**

Ključne potrebe se kažejo predvsem na področju turizma v obliki povezovanja in (skupnega) trženja turistične ponudbe. Turistična ponudba območja LAS je dobro razvita, vendar pogosto locirana samo na določen predel, prevladujejo tudi določeni posamezniki. Potrebna bi bila večja povezanost ponudnikov, tako turističnih kot tudi (eko) kmetov, medsebojna pomoč in prenos znanja, najbolj na področju trženja, predvsem manjših ponudnikov, ki so bolj oddaljeni od turističnih središč. Bogata kulturna dediščina, kulinarčna tradicija, domača in umetnostna obrt, narava nudijo priložnost za razvoj lokalnih, avtentičnih, edinstvenih, izkustvenih, butičnih in zelenih doživetij in produktov.

Ker je območje izrazito agrarno, nudi primerne pogoje tudi za nadaljnji razvoj (eko)kmetijstva in povečanje samooskrbe, predvsem preko povezovanja (eko)kmetov in organiziranega odkupa ter trženja njihovih produktov. Še vedno prevladuje bolj intenzivno kmetijstvo z visokim vnosom umetnih gnojil in pesticidov, zato bi bilo potrebno spodbujati bolj ekološko kmetovanje, kar bi imelo pozitivne posledice tudi na okolje, varno hrano in blaginjo prebivalcev ter živali. Ker se območje v zadnjih letih vedno več spopada z ekstremnimi vremenskimi vplivi, se kaže tudi potreba po ustrezni prilagoditvi razmeram.

Turizem in kmetijstvo pa nudita tudi priložnosti za povečanje različnih oblik podjetništva na območju, predvsem za mlade, s čimer bi se lahko povečala možnost, da mladi ostanejo v domačem kraju. Povečano število starejših prebivalcev pa lahko pomeni tudi prenos znanja na mlajše generacije, predvsem pri približanju deficitarnih poklicev, ki jih na območju primanjkuje.

Ukrep 2: Izboljšanje dostopa do storitev in oživitev javnih večnamenskih površin

Potrebe območja so:

- potrebno bo **zamenjati zastarelo, neustrezno opremo v večnamenskih objektih** in tako prebivalce pritegniti k večji uporabi le-teh;
- omogočiti različnim društvom **prostore za udejstvovanje** njihove aktivnosti (npr. primerni prostori za vaje);
- obstoječim večnamenskim objektom in športno-rekreativni infrastrukturi je potrebno podati nove inovativne vsebine;
- potrebno bi bilo posodobiti opremo in infrastrukturo, da bo manj vzdrževanja in posledično poraba energentov manjša;
- na neizkoriščenih javnih površinah je potrebno vzpostaviti bolj zanimivo športno-rekreacijsko infrastrukturo;
- ureditev zapuščenih površin v **zelene površine** (npr. zasaditev sadovnjakov);
- potrebno bo izvesti zanimive aktivnosti za vzpodbujanje večje gibalnosti otrok, mladine;
- **večja vključenost mladih pri društvenih udejstvanjih**;
- spodbujanje prostovoljstva, medgeneracijskega sodelovanja in sodelovanja z občinami;
- **izboljšanje kvalitete obstoječih dogodkov, prireditev z inovativnimi pristopi.**

Potenciali območja so:

- veliko število večnamenskih objektov in športno-rekreativne infrastrukture;
- **želja prebivalcev, predvsem mladih po druženju**;
- **oblikovanje novih programov in vsebin s pomočjo mladih**;
- vzpostavitev **zelenih javnih površin kot potencial za razvoj turizma ter skrbi za zdravje**;
- bogata sakralna dediščina kot možnost oblikovanja inovativne turistične ponudbe;
- možnosti razširitve obstoječe infrastrukture za kolesarstvo, pohodništvo ipd.;
- bližina termalnih središč – želje obiskovalcev po edinstvenih izkušnjah, doživetjih;
- ideje društev, predvsem mladinskih za uvedbo inovativnih dogodkov, prireditev.

Veliko število večnamenskih objektov in javnih površin na območju LAS pomeni tudi zmanjšanje vlaganj s strani občin v njihove obnove. Tako se še vedno kaže potreba po delnih obnovah prostorov in površin. Na območju je namreč veliko število različnih društev, ki se pogosto srečujejo s prostorskimi težavami pri izvajanju njihovega poslanstva (neprimerni prostori za vaje, družabna srečanja, nudenje ustrežnejših pisarniških prostorov ipd.). Tudi obstoječe vsebine so pogosto nezanimive, kar pomeni manjšo vključenost lokalnega prebivalstva, predvsem mladih. Športno-rekreativna infrastruktura je v mnogih primerih težje dostopna, premalo inovativna, neprimerni materiali otežujejo uporabo le-teh ipd..

Z manjšimi vlaganji v modernizacijo in povečanje funkcionalnosti prostorov in javnih površin bi se povečala društvena in družbena dogajanja ter udejstvovanje različnih generacij, pozitiven vpliv bi imelo tudi na turizem v samem kraju. Večja vključenost mladih pomeni tudi več novih, inovativnih idej npr. pri organizaciji in izvedbi različnih dogodkov in prireditev, kar poveča družbeno dogajanja okolja.

Ukrep 3: Ohranjanje in razvoj kulturne dediščine in narave ter okoljske in podnebne rešitve

Potrebe območja so::

- različni ukrepi za **ohranjanje naravne dediščine, biotske raznovrstnosti območja**;
- **ozaveščanje** lokalnega prebivalstva o pomembnosti naravne dediščine in njene ohranitve;
- inovativni pristopi k **ozaveščanju o pomembnosti ohranjanja narave, okolja, OVE in URE**;
- vzpostavitev javne službe za prostorsko načrtovanje, ki je pomembno pri umeščanju dejavnosti v prostor z vidika vplivov na okolje, zdravje in naravo;
- **ozaveščanje o pravilnem ravnanju z odpadki, aktivnosti za zmanjševanje količine odpadne hrane, primeri dobrih praks ponovne uporabe, reciklaže**;
- spodbujanje **manjše uporabe plastike**;
- **spodbujanje in uvajanje energetskega managementa** v vseh sektorjih;
- izvajanje aktivnosti za povečanje odgovornosti pri skrbi za živali.

Potenciali območja so:

- **potencial lokalnih obnovljivih virov** kot so sončna energija, biomasa in geotermalna energija;
- zeleni turizem;
- **krožno gospodarstvo**;
- znanje in izkušnje energetskih akterjev s področja energetskega managementa v vseh sektorjih;
- **izkoriščanje moči in potenciala skupnosti na energetskega področju** (kooperative, skupnosti);
- potencial uporabe trajnostne mobilnosti;
- potencial pri shranjevanju električne energije;
- **odgovorni turizem**, s katerim zagotavljamo čim manjši vpliv na okolje;
- obstoječa infrastruktura kot priložnost za **povečanje deleža OVE pri proizvodnji elektrike iz OVE**;
- izkoriščanje OVE za namen zagotovitve zelene javne razsvetljave ter uporaba inovativnih pristopov in tehnologije v tem sektorju;
- **prireditve z manj odpadki** (ozaveščanje o mehkih ukrepih varovanja okolja);
- **pestra naravna in kulturna dediščina ponuja možnosti za razvoj zelenega turizma**;
- **zavarovana območja narave kot primeri dobrih praks** ozaveščanja o pomenu narave in sobivanja z njo, prehoda v bolj ekološko gospodarjenje; i
- razvoj zelenega turizma ob **reki Muri** in njeni okolici.
- vodeni ogledi v zavarovanih območjih z namenom ozaveščanja o pomenu le-teh, njeni ohranitvi, izkoristiti potencial biotske raznovrstnosti.

Narava, ki nas obdaja in njena biotska raznovrstnost sta velik potencial območja LAS, hkrati pa je potrebno spodbujati različne aktivnosti za ohranitev le-te (spodbujanje zelenega turizma, izkoriščanje njenih prednosti, ozaveščanje o sobivanju, spodbujanje ekoloških pristopov...). Tematika varovanja okolja nas vsakodnevno obdaja, pa vendar je potrebno ozaveščati lokalno prebivalstvo, predvsem mlade generacije (vrtec, OŠ) o pomembnosti ohranitve narave, in sicer na zanimiv, inovativen način. Različne investicije lahko služijo kot primer dobre prakse in prikaz ukrepov. Številne prireditve in dogodki predstavljajo dobro priložnost za ozaveščanje prebivalstva, hkrati pa z različnimi pristopi lahko služijo kot primer dobre prakse pri izvajanju na »naravi prijazen način« (ločevanje odpadkov, zmanjšanje uporabe plastike, »zero-waste« pristop, vključevanje predmetov ponovne uporabe ipd.).

Ukrep 4: Izboljšanje socialne vključenosti in kakovosti življenja podeželskega prebivalstva

Potrebe območja so:

- **večja vključenost mladih** na vseh področjih družbenega delovanja;
- aktivnosti za spodbujanje različnih oblik prostovoljstva;
- **inovativne ideje za preživljanje prostega časa, medgeneracijskega druženja** z namenom preživljanja prostega časa v lokalnem okolju;
- olajšati bi bilo potrebno dostop do različnih storitev in uporabe večnamenskih prostorov (različne ugodnosti, dostopnost infrastruktur ni namenjena samo določenim posameznikom, društvom);
- večja **povezanost in sodelovanje različnih organizacij**;
- ponuditi je potrebno usposabljanja za **dvig kompetenc žensk, mladih in invalidov**, spodbud za (samo)zaposlovanje;
- **digitalno opismenjevanje starejših**;
- povečati bi bilo potrebno možnosti opravljanja različnih študentskih del z namenom nabiranja delovnih izkušenj;
- izvedba različnih **zanimivih aktivnosti za varovanje zdravja vseh starostnih skupin**, predvsem mladih;
- izboljšanje načina **promocije različnih dogodkov z inovativnimi pristopi**.

Potenciali območja so:

- večje **število starejših ponuja možnosti za predajo različnih izkušenj, znanj na mlado generacijo**;
- medgeneracijsko druženje v obliki prostočasnih dejavnosti, predaje znanja mladih na starejše (predvsem na področju **digitalizacije**);
- prenos tradicionalnih znanj na mlajše generacije, predvsem glede samooskrbe, tradicionalnih obrti;
- krepiti medgeneracijsko sodelovanje med izkušenimi starejšimi in kreativnimi mladimi;
- **večja vključenost mladih pomeni tudi nove, sveže ideje**;
- **primere dobrih praks socialnega podjetništva izkoristiti za nadaljnji razvoj le-te** in drugih socialnih inovacij;
- **staranje prebivalstva izkoristiti kot potencial za podjetniške ideje**;
- **danosti lokalnega okolja izkoristiti za različne aktivnosti na področju lajšanja posledic hitrega tempa življenja**.

Kot ključno potrebo območja smo identificirali večjo vključenost mladih na vseh področjih družbenega delovanja (vključenost v društva, prevzem določenih funkcij, medgeneracijsko sodelovanje, različne oblike pomoči...). Želja mladih po udejstvovanju je prisotna, prav tako kot želja starejših po sodelovanju z njimi. Večjo povezanost in sodelovanje različnih organizacij (tako javnih kot ekonomskih in socialnih) bi tudi bilo potrebno zagotoviti v večji meri. Tudi druge ranljive skupine si želijo več socialne vključenosti, za kar je nadaljnji razvoj socialnega podjetništva lahko dobra priložnost.

Staranje prebivalstva ponuja prav tako različne priložnosti – izmenjava in prenos znanja na mlajše generacije, medgeneracijsko druženje in udejstvovanje v različnih oblikah (prostočasno druženje, skupne športne aktivnosti, pomoč starejšim, obiski in aktivnosti v domovih za starejše ipd.) lahko pripomore k boljšemu zdravstvenemu in duševnemu počutju.

5. OPIS SLR, NJENIH CILJEV IN UKREPOV, VKLJUČNO Z DOLOČITVIJO MEJNIKOV IN CILJNIH VREDNOSTI KAZALNIKOV

5.1 Opis ciljev in ukrepov SLR, vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov

SPECIFIČNI CILJ	
ESRR	EKSRP
<i>Specifični cilj 9.2: Spodbujanje celostnega in vključujočega socialnega, gospodarskega in okoljskega lokalnega razvoja, kulture, naravne dediščine, trajnostnega turizma in varnosti na območjih, ki niso mestna območja</i>	<i>Specifični cilj SC 8: spodbujanje zaposlovanja, rasti, enakosti spolov, vključno s participacijo žensk v kmetovanju, socialne vključenosti in lokalnega razvoja na podeželju, vključno s krožnim gospodarstvom in trajnostnim gospodarstvom</i>
Preučitev statističnih podatkov in regionalnih ter nacionalnih usmeritev – določitev tematskih področij ukrepanja ↓	
Izvedba animacijskih delavnic in spletnega vprašalnika – zbiranje informacij na terenu	
Rezultati vključitve deležnikov v pripravo SLR kot podlaga za pripravo SWOT analize – določitev ključnih potreb in ukrepov ↓	
POTREBE	
✓ aktivnosti za povečanje podjetništva	sklad EKSRP in ESRR
✓ povečanje lokalne samooskrbe s spodbujanjem ekološkega kmetovanja	sklad EKSRP
✓ povezovanje (eko)kmetov in skupno trženje njihovih produktov	sklad ESRR in EKSRP
✓ večja povezanost, razvoj skupne blagovne znamke turistične ponudbe območja	sklad ESRR
↓ Ukrep 1: SPODBUJANJE PODJETNIŠTVA, (EKO)KMETOVANJA, (EKO)TURIZMA ZA RAZVOJ IN TRŽENJE LOKALNIH POTENCIALOV	
POTREBE	
✓ manjša vlaganja v večnamenske prostore in javne površine za skupno rabo	sklad ESRR
✓ nove / inovativne vsebine v/na obstoječi infrastrukturi	sklad ESRR in EKSRP

✓ izboljšanje obstoječih dogodkov / prireditev	sklad EKSRP in ESRR
↓	
Ukrep 2: IZBOLJŠANJE DOSTOPA DO STORITEV IN OŽIVITEV JAVNIH VEČNAMENSKIH POVRŠIN	
POTREBE	
✓ ohranitev in ravilno ravnanje z naravo in kulturno dediščino	sklad ESRR in EKSRP
✓ inovativni pristopi za varstvo narave in okolja, ozaveščanje	sklad EKSRP in ESRR
✓ zmanjševanje količine odpadkov, OVE in URE	sklad ESRR in EKSRP
✓ blaženje podnebnih sprememb	sklad EKSRP in ESRR
↓	
Ukrep 3: OHRANJANJE IN RAZVOJ KULTURNE DEDIŠČINE IN NARAVE TER OKOLJSKE IN PODNEBNE REŠITVE	
POTREBE	
✓ večja vključenost mladih in drugih ranljivih skupin	sklad EKSRP in ESRR
✓ medgeneracijsko sodelovanje, prenos znanja	sklad EKSRP in ESRR
✓ aktivnosti za krepitev telesnega in duševnega zdravja	sklad ESRR
✓ aktivno staranje	sklad ESRR
↓	
Ukrep 4: IZBOLJŠANJE SOCIALNE VKLJUČENOSTI IN KAKOVOSTI ŽIVLJENJE PODEŽELSKEGA PREBIVALSTVA	

Tabela 14: Intervencijska logika

5.1.1 Opis dodane vrednosti LEADER/CLLD za območje LAS Pri dobrih ljudeh

Lokalni razvoj temelji na izkoriščanju endogenih razvojnih potencialov podeželja in izgradnji socialnega kapitala v obliki aktivnega vključevanja prebivalstva v skupno načrtovanje in odločanje o lokalnem razvoju. Izvajanje ukrepov LEADER v obdobju 2014–2020 je bilo med lokalnim prebivalstvom dobro sprejeto in se je izkazalo kot uspešno orodje pri reševanju lokalnih razvojnih potreb. Z ukrepi naše SLR zato naslavljamo široko paleto izzivov našega območja in poskušamo odgovarjati na dejanske potrebe

območja LAS Pri dobrih ljudeh. Pri snovanju ciljev in ukrepov naše SLR smo zaradi boljšega poznavanja lokalnih izzivov in potencialov aktivno vključevali deležnike iz celotnega območja LAS. Naši ukrepi so zastavljeni tako, da spodbujajo povezave med projekti in lahko nadgrajujejo dosedanja prizadevanja. Spodbujajo krepitev sodelovanja med različnimi sektorji in medgeneracijsko povezovanje, predvsem tudi na področju skrbi za starejše ter podpirajo krepitev inovativnih partnerstev, kar bo omogočalo razvoj inovativnih produktov in storitev z višjo dodano vrednostjo in konkurenčnostjo. V okviru zastavljenih ukrepov naše SLR se načrtujejo projekti, ki bodo imeli širši pomen za območje LAS in dodano vrednost za razvoj območja in njene prebivalce. Možna bodo manjša vlaganja v infrastrukturo kot del posameznega projekta, kot npr. ureditev prostorov za prodajo lokalnih pridelkov in turističnih izdelkov, ureditev večnamenskih prostorov za izvajanje aktivnosti različnih društev in prostore druženja, ureditev zelenih javnih površin, zelenih učilnic, otroška igrišča, inovativne oblike športno-rekreativne infrastrukture, kar bo prispevalo k boljši kakovosti življenja lokalnega prebivalstva. Prav tako se bodo spodbujale različne oblike podjetništva, ki bodo temeljila na izkoriščanju obstoječih potencialov tako na področju kmetijstva kot tudi na izkoriščanju kulturne in naravne dediščine, znanja in tradicije območja LAS z ohranjanjem njene raznolikosti. Velik pomen za gospodarski razvoj območja predstavlja tudi turizem, zato bo naša SLR spodbujala aktivnosti za trajnostni razvoj različnih oblik turizma predvsem na podlagi medsebojnega povezovanja ter naravi in okolju prijaznega umeščanja aktivnosti in objektov. SLR LAS Pri dobrih ljudeh bo imela multiplikativne učinke na gospodarski, socialni in demografski razvoj podeželja z upoštevanjem enakih možnosti za vse, spoštovanja načela enakosti spolov ter okoljske trajnosti. Z izvedbo naših ukrepov si bomo prizadevali poiskati nove ideje in ustvariti prave pogoje za uvedbo bistvenih in trajnih sprememb ter koristi za območje našega LAS.

Projekti, ki bodo upravičeni v okviru drugih intervencij SN 2023–2027 oziroma je financiranje možno preko drugih finančnih podpor, se bodo podpirali preko ukrepov SLR LAS Pri dobrih ljudeh, če je takšna potreba prepoznana v naši SLR in izkazuje dodano vrednost za razvoj lokalnega območja, kot so dvig socialnega kapitala, upravljanja ali prispeva k rezultatu projekta.

Z ukrepi SLR LAS Pri dobrih ljudeh se bodo podpirale le investicije oziroma naložbe na upravičenem območju, če bodo te kot del projekta, s poudarkom na širšem pomenu za območje LAS ter dodani vrednosti za projekt (kot so skupni interes, skupina upravičencev, dostop javnosti do rezultatov projekta, inovativne značilnosti projekta na lokalni ravni območje in prebivalce območja LAS). Naložbe v infrastrukturo, kot so javna cestna, komunalna in vodovodna infrastruktura, ki izhajajo iz zakona, ki ureja lokalno samoupravo, ter gre pri podpori v te objekte za samostojni projekt, ne bodo upravičen strošek.

5.1.2 Opis inovativnega pristopa SLR oziroma projekta

Naša SLR in ukrepi omogočajo izvedbo raznovrstnih projektov z rabo razpoložljivih lokalnih virov, spodbuja se prenos primerov dobrih praks tako na območju našega LAS kot tudi iz drugih, povezovanje na različnih področjih in med različnimi akterji, digitalizacija pa se uvaja na področju vseh ukrepov. SLR je usmerjena v spodbujanje inovativnih pristopov v okviru vseh ukrepov, pri čemer se upošteva, kaj je na območju že narejeno, kakšni izdelki in storitve že obstajajo in nadgradnja le-teh.

5.1.3 Prispevek SLR k strateškim dokumentom

SLR LAS Pri dobrih ljudeh bo s svojimi ukrepi prispevala k ciljem **Dolgoročne vizije za podeželska območja EU do 2040**, in sicer k izboljšanju kakovosti življenja na podeželju, krepitvi vloge podeželskih skupnosti, izboljšanju dostopa do storitev in spodbujanju socialnih inovacij ter diverzifikacijo gospodarskih dejavnosti in izboljšanjem dodane vrednosti kmetijskih in kmetijsko-živilskih dejavnosti ter podeželskega turizma.

Prav tako bo prispevala k specifičnemu cilju krepitev lokalnih pobud in medpanožnega sodelovanja ter krepitev navezave turizma na kakovostno hrano iz lokalnega okolja; socialna vključenost, ženske na podeželju in skrb za ranljive skupine ter zmanjševanje vrzeli v dostopnosti in kakovosti storitev v urbanem in ruralnem okolju, ki izhajajo iz nacionalne resolucije "**Naša hrana, podeželje in naravni vir po 2021**".

K ciljem strategije od »vil do vilic«, kot je zagotavljanje trajnostne proizvodnje hrane, spodbujanje bolj trajnostne porabe hrane in zdrave prehrane, zmanjšanje izgub in količin zavržene hrane ter spodbujanje lokalne samooskrbe ter k **Strategiji EU za biotsko raznovrstnost za leto 2030**, ki podpira prizadevanja za blažitev in prilagajanje podnebja z naravnimi rešitvami, ki zajemajo in hranijo ogljik v zdravih ekosistemih, ter pomaga naravi in družbi, da se prilagodi na neizogibne vplive podnebni sprememb, bo naša SLR prispevala predvsem z ukrepi Spodbujanje podjetništva, (eko)kmetovanja, (eko)turizma za razvoj in trženje lokalnih potencialov ter Ohranjanje in razvoj naravne in kulturne dediščine ter okoljske in podnebne rešitve. **Obe strategiji sta del Evropskega zelenega dogovora.**

Preko ukrepov SLR LAS Pri dobrih ljudeh se bodo prav tako naslavljali cilji **Regionalnega razvojnega programa Pomurske regije 2021 – 2027**, ki so zdravo naravno, družbeno in gospodarsko okolje, zdrava hrana in vitalno podeželje ter zdravo staranje in povezana družba.

Predvsem z ukrepoma Izboljšanje socialne vključenosti in kakovosti življenja podeželskega prebivalstva ter Spodbujanje podjetništva, (eko)kmetovanja, (eko)turizma za razvoj in trženje lokalnih potencialov pa naša SLR sledi tudi načelom in obveznostim **Akcijskega programa za invalide 2022 – 2023**.

5.1.4 Ukrepi SLR in izbira kazalnikov

Ukrep	Kazalnik	Sklad	Dosežena vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2025 za EKSRRP/31. 12. 2024 za ESRR	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2029
Spodbujanje podjetništva, (eko)kmetovanja, (eko)turizma za razvoj in trženje lokalnih potencialov	R.37 Rast in delovna mesta na podeželju: nova delovna mesta, ki prejemajo podporo v okviru projektov SKP	EKSRRP	0	2
	R.39 Razvoj podeželskega gospodarstva: število podeželskih podjetij, vključno s podjetji na področju biogospodarstva, razvitih s podporo v okviru SKP	EKSRRP	0	1
	Število podprtih oziroma vzpostavljenih zaposlitev / mrež / dogodkov / produktov, ki so namenjeni spodbujanju lokalnega podjetništva (razen nosilcev dejavnosti na kmetiji)	ESRR	0	1
	Število podprtih lokalnih turističnih prireditev /produktov / storitev / programov / modelov / publikacij	ESRR	0	5
Izboljšanje dostopa do storitev in oživitev javnih večnamenskih površin	R.41 Povezovanje evropskega podeželja: delež podeželskega prebivalstva, ki ima koristi od boljšega dostopa do storitev in infrastrukture zaradi podpore iz SKP	EKSRRP	0	80
	Površina prenovljenih / obnovljenih javnih površin za skupno uporabo	ESRR	0	50 m ²
Ohranjanje in razvoj kulturne dediščine in narave ter okoljske in podnebne rešitve	R.27 Okoljska ali podnebna uspešnost zaradi naložb na podeželju: število operacij, ki prispevajo k ciljem na področju okoljske trajnostnosti, ter doseganje blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje na podeželju	EKSRRP	0	2
	Število podprtih dejavnosti / dogodkov / produktov / objektov, ki	ESRR	0	2

	so namenjeni varovanju naravne in kulturne dediščine			
	Število izobraževanj / usposabljanj / programov / produktov, ki so namenjeni varovanju okolja in zdravja ter ozaveščanju lokalnega prebivalstva za izboljšanje stanja okolja in zdravja	ESRR	0	8
<i>Izboljšanje socialne vključenosti in kakovosti življenja podeželskega prebivalstva</i>	R.42 Spodbujanje socialne vključenosti: število oseb, zajetih v projekte socialnega vključevanja, ki prejemajo podporo	EKSRP	0	30
	Število inovativnih partnerstev / programov / mrež za spodbujanje in oblikovanje zdravega in aktivnega življenjskega sloga	ESRR	0	1
	Število izvedenih programov / delavnic / prireditev / dogodkov / usposabljanj / izobraževanj, namenjenih za socialno vključenost starejših, mladih in drugih ranljivih skupin	ESRR	0	2
	Število inovativnih partnerstev / programov za oblikovanje mreže storitev za spodbujanje ukrepov aktivnega staranja in vključevanja drugih ranljivih skupin	ESRR	0	1

5.1.5 Opis ukrepov

Že v samo pripravo SLR našega LAS je lokalna skupnost vseh treh sektorjev bila aktivno vključena, kar pomeni, da so predvideni ukrepi za izvajanje SLR prilagojeni specifičnim potrebam, željam in izzivom območja LAS Pri dobrih ljudeh.

Ukrep 1: Spodbujanje podjetništva, (eko)kmetovanja, (eko)turizma za razvoj in trženje lokalnih potencialov

Za uresničitev ukrepa Spodbujanje podjetništva, (eko)kmetovanja, (eko)turizma za razvoj in trženje lokalnih potencialov se bodo podpirale aktivnosti, ki bodo usmerjene v spodbujanje sodelovanja in povezovanja med različnimi deležniki, mreženje in vzpostavitev partnerstev, v izvajanje promocijskih in marketinških aktivnosti, podpirala se bodo manjša naložbena vlaganja in podporne aktivnosti (izobraževanja, svetovanja ipd.), ki bodo podpirala razvoj podjetništva, kmetijstva in turizma, s poudarkom na trajnostnem in inovativnem pristopu.

Tako bomo z ukrepom naslavljali sledeče vsebine:

- ustvarjanje novih delovnih mest in krepitev obstoječih;
- razvoj inovativnih podjetniških idej, produktov in storitev s poudarkom na lokalnih potrebah in potencialih s ciljem ohranjanja ali ustvarjanja delovnih mest ;
- zagotavljanje podpornega okolja za razvoj in krepitev podjetništva;
- spodbujanje razvoja inovativnih podjetniških idej;
- spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, storitev za starostnike;
- podpora mladim in potencialnim podjetnikom pri razvoju inovativnih idej;
- spodbujanje mladih in dolgotrajno brezposelnih k podjetniškemu razmišljanju;
- spodbujanje profesionalizacije NVO;

- krepitev samooskrbe z lokalno pridelano hrano, izdelki in storitvami;
- usmerjanje v ekološko pridelavo, predelavo;
- osveščanje, usposabljanja in animacija pridelovalcev in predelovalcev s primeri dobrih praks;
- usposabljanja in animacija (eko)kmetov za prehod v ekološko pridelavo, predelavo in ozaveščanje o ekosistemskih storitvah narave;
- ozaveščanje lokalnega prebivalstva o prednostih ekoloških produktov ter spodbujanje k večji potrošnji lokalno pridelanih produktov;
- povezovanje (eko)ponudnikov in skupno trženje;
- izboljšanje organiziranega odkupa in trženja izdelkov;
- naložbe v (zeleno) infrastrukturo za prilagoditev ekstremnim vremenskim pojavom in zmanjševanju vplivov sprememb podnebja;

- izboljšanje povezanosti turistične ponudbe območja LAS, razvoj skupne blagovne znamke in skupnega tržnega marketinga;
- razvoj partnerskega sodelovanja turističnih akterjev;
- razvoj turistične dejavnosti na podlagi naravne in kulturne dediščine, bogate kulinarične tradicije;

- razvoj novih inovativnih, avtentičnih produktov, storitev;
- nadaljnji razvoj in posodobitev kolesarskih in tematskih poti ter ponudbe ob njih;
- usposabljanja turističnih ponudnikov, turističnih vodnikov, interpretatorjev narave, zgodovine, kulture, običajev;
- razvoj zelenega turizma;
- razvoj butičnega turizma;
- razvoj sakralnega turizma;
- razvoj novih oblik mehkega turizma;
- tržne raziskave;
- nadgrajevanje, izboljšanje obstoječih dogodkov, prireditev;
- inovativni pristopi za dvig prepoznavnosti lokalnih izdelkov, storitev.

SPodbujanJE PODJETNIŠTVA, (EKO)KMETOVANJA, (EKO)TURIZMA ZA RAZVOJ IN TRŽENJE LOKALNIH POTENCIALOV		
Potrebe	Aktivnosti za povečanje podjetništva, povečanje lokalne samooskrbe s spodbujanjem ekološkega kmetovanja, povezovanje (eko)kmetov in skupno trženje njihovih produktov, večja povezanost, razvoj skupne blagovne znamke turistične ponudbe, inovativni pristopi na vseh področjih.	
Cilj	Povečati podjetniške aktivnosti, spodbujati partnerstva, nove lokalne produkte in storitve, spodbujati lokalno samooskrbo ter izboljšati turistično privlačnost območja.	
Ciljne skupine	Gospodarske družbe, samostojni podjetniki posamezniki, obrtniki, socialna podjetja, kmetije z dopolnilno dejavnostjo, dopolnilno delo, turistični zavodi in drugi deležniki s področja kmetijstva, podjetništva in turizma.	
Rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Ustvarjena nova delovna mesta; • Preko povezovanja ali nadgradnje lokalnih proizvodov in storitev izboljšana konkurenčnost podjetniškega, kmetijskega kot tudi turističnega sektorja; • Izboljšana turistična ponudba območja; • Izboljšano tržno sodelovanje med ponudniki in produkti. 	
Kazalniki rezultatov in vir financiranja	R. 37 Rast in delovna mesta na podeželju: nova delovna mesta, ki prejemajo podporo v okviru projektov SKP	EKSRP
	R.39 Razvoj podeželskega gospodarstva: število podeželskih podjetij, vključno s podjetji na področju biogospodarstva, razvitih s podporo v okviru SKP	EKSRP
	Število podprtih oziroma vzpostavljenih zaposlitev / mrež / dogodkov / produktov, ki so	ESRR

	namenjeni spodbujanju lokalnega podjetništva (razen nosilcev dejavnosti na kmetiji)	
	Število podprtih lokalnih turističnih prireditev /produktov / storitev / programov / modelov / publikacij	ESRR

Ukrep 2: Izboljšanje dostopa do storitev in oživitev javnih večnamenskih površin

Z ukrepom Razvoj osnovnih storitev in ureditev javnih večnamenskih površin in objektov želimo ustvariti okolje, ki bo spodbujalo kakovostno življenje prebivalcev ter pripomoglo k zadovoljevanju potreb različnih generacij in k bolj povezani družbi, in sicer preko nadgradnje in manjših vlaganj v večnamenske prostore in javne površine za skupno rabo, kar bo spodbujalo srečevanje in aktivno življenje med prebivalci različnih generacij.

Tako bomo z ukrepom naslavljali sledeče vsebine:

- nove inovativne vsebine, nadgradnja za obstoječe športno-rekreativne infrastrukture in večnamenske objekte;
- manjša vlaganja v posodobitev opreme obstoječih večnamenskih objektov z namenom povečanja funkcionalnosti;
- razvoj zanimivejših športno-rekreacijskih vsebin in površin;
- ureditev zelenih javnih površin v vaških središčih in turističnih krajih;
- inovativne dejavnosti za povečanje rekreacijskega udejstvovanja otrok in mladine.

IZBOLJŠANJE DOSTOPA DO STORITEV IN OŽIVITEV JAVNIH VEČNAMENSKIH POVRŠIN

Potrebe	Manjša vlaganja v večnamenske prostore in javne površine za skupno rabo, nove inovativne vsebine v/na obstoječi infrastrukturi, večja vključenost mladih pri društvenem udejstvovanju, izboljšanje obstoječih dogodkov/prireditev z inovativnimi pristopi za večji obisk.
Cilji	Izboljšati življenjske razmere prebivalcev na območju LAS.
Ciljne skupine	Občine, krajevne skupnosti, nevladne organizacije s področja športa in rekreacije, drugi deležniki, ki se ukvarjajo z zdravim življenjskim slogom.

Rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Izboljšane možnosti za preživljanje prostega časa prebivalcev območja LAS; • Nove vsebine in možnosti koriščenja večnamenskih objektov; • Urejene javne površine v vaških središčih in turističnih krajih. 	
Kazalniki rezultatov in vir financiranja	R.41 Povezovanje evropskega podeželja: delež podeželskega prebivalstva, ki ima koristi od boljšega dostopa do storitev in infrastrukture zaradi podpore iz SKP	EKSRP
	Površina prenovljenih / obnovljenih javnih površin za skupno uporabo	ESRR

Ukrep 3: Ohranjanje in razvoj kulturne dediščine in narave ter okoljske in podnebne rešitve

Z ukrepom Ohranjanje in razvoj kulturne dediščine in narave ter okoljske in podnebne rešitve se bodo spodbujale vsebine, ki bodo ohranile kulturno dediščino, manjše vlaganja v zeleno infrastrukturo (kot npr. zasaditev dreves, vzpostavitev zelenih površin, izobraževalne table ipd.), aktivnosti za inovativne rešitve interpretacije in varstva narave, aktivnosti za ozaveščanje in izobraževanja o trajnostnih praksah ter zmanjševanja onesnaževanja, spodbujalo se bo recikliranje in ponovna uporaba ter krožno gospodarstvo.

Tako bomo z ukrepom naslavljali sledeče vsebine:

- dodajanje novih vsebin objektom in drugim elementom, da dobijo nov pomen;
- spodbude za ohranitev in obnovo kulturne dediščine;
- lokalni akcijski načrti za ohranjanje biotske raznovrstnosti;
- aktivnosti za ohranjanje biodiverzitete;
- izvajanje aktivnosti za povečanje odgovornosti skrbništva za domače živali;
- aktivnosti za spodbujanje »zero waste«;
- ozelenitev zapuščenih površin;
- ozaveščanje o pravilnem ravnanju z biološkimi in drugimi odpadki v gospodinjstvih, aktivnosti za zmanjšanje količine odpadne hrane in drugih odpadkov;
- aktivnosti za vzpodbujanje varčevanja z energijo;
- izkoriščanje OVE za namen zagotovitve javne razsvetljave ter uporaba inovativnih pristopov in tehnologije v tem sektorju;
- izkoriščanje moči in potenciala skupnosti na energetskega področju (kooperative, skupnosti);
- aktivnosti za povečanje uporabe trajnostne mobilnosti ter zmanjšanje energetske revščine;
- izkoriščanje potenciala sončne in geotermalne energije ter biomase (npr. DOLB, električna energija);

- ozaveščanje in informiranje prebivalstva o varstvu okolja, OVE in URE;
- spodbujanje energetskega managementa v vseh sektorjih;
- aktivnosti za povečanje uporabe trajnostne mobilnosti ter zmanjšanje energetske revščine.

OHRANJANJE IN RAZVOJ KULTURNE DEDIŠČINE IN NARAVE TER OKOLJSKE IN PODNEBNE REŠITVE		
Potrebe	Ohranitev in pravilno ravnanje z naravo in kulturno dediščino, inovativni pristopi za varstvo narave, ozaveščanje in spodbujanje ohranjanja narave in okolja, zmanjševanje količine odpadkov, večja uporaba OVE, blaženje podnebnih sprememb.	
Cilji	Izboljšati stanje okolja in biotske raznovrstnosti ter ohraniti kulturno dediščino območja.	
Ciljne skupine	Nevladne organizacije s področja varovanja okolja in kulturne dediščine, LEA Pomurje, KP Goričko, občine, javni zavodi na področju kulture, drugi deležniki, ki imajo sedež ali delujejo na območju LAS PDL.	
Rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Ohranjena pestra naravna in kulturna dediščina območja LAS; • Povečana ozaveščenost glede pomembnosti ohranjanja narave, okolja, OVE in URE; • Povečana ozaveščenost o pravilnem ravnanju z odpadki, uporabe »zero waste«. 	
Kazalniki rezultatov in vir financiranja	R.27 Okoljska ali podnebna uspešnost zaradi naložb na podeželju: število operacij, ki prispevajo k ciljem na področju okoljske trajnostnosti, ter doseganje blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje na podeželju	EKSRP
	Število podprtih dejavnosti / dogodkov / produktov / objektov, ki so namenjeni varovanju naravne in kulturne dediščine	ESRR
	Število izobraževanj / usposabljanj / programov / produktov, ki so namenjeni varovanju okolja in zdravja ter ozaveščanju lokalnega prebivalstva za izboljševanje stanja okolja in zdravja	ESRR

Ukrep 4: Izboljšanje socialne vključenosti in kakovosti življenja podeželskega prebivalstva

Z ukrepom Izboljšanje socialne vključenosti in kakovosti življenja podeželskega prebivalstva želimo povečati povezovanje različnih generacij, spodbujati izmenjavo znanj in izkušenj, nadgraditi programe vseživljenjskega učenja, spodbujati večje vključevanje ranljivih skupin ter prispevati k izboljšanju kakovosti družbenega in socialnega življenja lokalnega okolja.

Tako bomo z ukrepom naslavljali sledeče vsebine:

- alternativne oblike pomoči starejšim za zagotavljanje čim daljšega bivanja v lokalnem okolju;
- izvedbi različnih aktivnosti za varovanje zdravja za vse starostne skupine;
- aktivnosti za povečanje ozaveščenosti o pomenu redne rekreacije in zdrave prehrane (predvsem mladih);
- medgeneracijsko sodelovanje, prenos tradicionalnih znanj na mlade;
- inovativni pristopi za vključevanje mladih v različne aktivnosti (npr. vključitev v društva);
- aktivnosti za spodbujanje zaposlovanja invalidnih oseb;
- digitalno opismenjevanje starejših;
- krepitev digitalnih kompetenc;
- aktivnosti za krepitev duševnega zdravja;
- aktivnosti za vključitev neprivilegiranih skupin.

IZBOLJŠANJE SOCIALNE VKLJUČENOSTI IN KAKOVOSTI ŽIVLJENJE PODEŽELSKEGA PREBIVALSTVA		
Potrebe	Večja vključenost mladih in drugih ranljivih skupin na vseh področjih družbenega delovanja, medgeneracijsko sodelovanja, alternativne oblike pomoči starejšim, zanimive, inovativne aktivnosti za krepitev zdravje vseh generacij.	
Cilj	Povečanje medgeneracijskega sodelovanja in socialne ter družbene vključenosti ranljivih skupin, ustvariti okolje za aktivno staranje.	
Ciljne skupine	Socialna podjetja, zaposlitveni centri, domovi za ostarele, nevladne organizacije s področja dela z ranljivimi skupinami, predstavniki ranljivih skupin in drugi deležniki, ki imajo sedež ali delujejo na območju LAS PDL.	
Rezultati	<ul style="list-style-type: none"> • Izboljšano medgeneracijsko sodelovanje, pomoč in učenje prebivalcev območja LAS; • Izboljšana socialna in družbena vključenost ranljivih skupin območja; • Povečana skrb za zdravje lokalnega prebivalstva. 	
Kazalniki in vir financiranja	R.42 Spodbujanje socialne vključenosti: število oseb, zajetih v projekte socialnega vključevanja, ki prejemajo podporo	EKSRP

	Število inovativnih partnerstev / programov / mrež za spodbujanje in oblikovanje zdravega in aktivnega življenjskega sloga	ESRR
	Število izvedenih programov / delavnic / prireditev / dogodkov / usposabljanj / izobraževanj, namenjenih za socialno vključenost starejših, mladih in drugih ranljivih skupin	ESRR
	Število inovativnih partnerstev / programov za oblikovanje mreže storitev za spodbujanje ukrepov aktivnega staranja in vključevanja drugih ranljivih skupin	ESRR

5.2 Opis izvajanja operacij

LAS Pri dobrih ljudeh bo v programskem obdobju do leta 2027 v okviru SLR izvajala projekte, izbrane tako na podlagi javnih pozivov LAS kot tudi projekte sodelovanja LAS. Možnost bo tudi za neposredno izbiro projektov, brez javnega poziva. V tem primeru LAS sam izbere projekte, če to koristi celotnemu območju LAS ter uresničevanju ciljev SLR.

Izvajali se bodo projekti z dodano vrednostjo za območje LAS, ki smo jih prepoznali in opredelili v naši SLR. Z izvedbo projektov se spodbuja sodelovanje lokalnih akterjev, nove in inovativne rešitve pri reševanju zaznanih potreb. Vsebinsko bodo projekti prispevali k naši SLR, pri čemer se bodo financirali iz dveh skladov, sklada EKSRP ali ESRR. Ukrepi po SLR so pripravljene enotno za oba sklada, projekti pa bodo dosegali kazalnike iz sklada, h kateremu vsebinsko boljje prispevajo.

Pri pripravi naših postopkov smo upoštevali nediskriminatoren in pregleden izbirni postopek in merila, ki preprečujejo navzkrižja interesov ter zagotavljajo, da nobena posamezna interesna skupina ne nadzoruje odločitev o izbiri.

5.2.1 Operacije preko javnega poziva

Izbor operacij pri LAS Pri dobrih ljudeh poteka v treh fazah:

- pregled vlog z vidika pogojev upravičenosti,
- ocenjevanje operacij na podlagi vnaprej določenih meril,
- postopek izbora in potrjevanje operacij za sofinanciranje.

Pregled vlog z vidika pogojev upravičenosti:

- Ob oddaji vloge dobi vsaka operacija evidenčno številko, ki se uporablja na vseh dokumentih v zvezi z operacijo. Evidenčno številko napiše na ovojnico vloge zaposleni pri vodilnem partnerju LAS. Pri tem se upošteva vrstni red prispetja vlog.
- Odpiranje vlog, ki prispejo na naslov, določen v javnem pozivu, ni javno in poteka na sedežu LAS.
- Vodilni partner LAS po poteku roka za prijavo na javni poziv odpre prispete vloge.
- Preveri se, ali so vloge prispete pravočasno in ali so ovojnice (kuverte) pravilno izpolnjene.
- Odpre se pravočasne in pravilno označene vloge.
- Pravočasno in pravilno označene vloge vodilni partner LAS preveri z vidika pogojev upravičenosti.
- Postopek preverjanja z vidika pogojev upravičenosti se izvede na osnovi vnaprej določenih kriterijev. Za vloge, ki bodo pozvane na dopolnitev, se preverjanje izvede potem, ko poteče rok za dopolnitve.
- K dopolnitvam se lahko pozove vlogo, če je prispela pravilno in v roku na naslov, ne izpolnjuje pa obveznih pogojev upravičenosti.
- Prijavitelja, katerega vlogo je potrebno dopolniti, vodilni partner LAS pozove, da jo dopolni v določenem roku. Poziv iz te točke se pošlje na elektronski naslov, kot ga je prijavitelj navedel v vlogi. V pozivu se navede tudi obvestilo, da bo prijava zavržena in s tem izločena iz nadaljnjega postopka, če ne bo dopolnjena v roku.
- Vloga se dopolnjuje v skladu s pozivom za dopolnitev in tako, da je v svoji končni obliki celovita in v vseh sestavinah usklajena. Vloga se z vidika pogojev upravičenosti dopolnjuje samo enkrat.

- Vodilni partner v določenem roku od poteka zadnjega roka za dopolnitev, dopolnjene vloge ponovno pregleda z vidika pogojev upravičenosti. V kolikor je vloga ustrezno dopolnjena in izpolnjuje vse pogoje upravičenosti se šteje za popolno.
- Vloga, ki ne izpolnjuje pogojev upravičenosti, ki so navedeni pod popolna vloga ter vloga, katere prijavitelj, ki je bil pozvan k dopolnitvi, ni dopolnil ustrezno ali v roku, se zavrže. Prijavitelji lahko revidirano vlogo ponovno oddajo na enega od naslednjih rokov.
- Vodilni partner LAS na podlagi sklepa upravnega odbora LAS obvesti prijavitelja, ki ni ustrezno dopolnil vloge, in prijavitelja, ki je oddal vlogo, ki ne izpolnjuje pogojev upravičenosti, ki so navedene pod popolna vloga, da je njegova vloga zavržena. Obvestilo se posreduje po končanem postopku potrjevanja operacij in sicer po pošti na način, ki izkazuje, kdaj ga je prijavitelj prejel. V obvestilu navede podlago za odločitev, odločitev v obliki izreka, obrazložitev odločitve, pravni pouk, da se lahko zoper odločitev pritoži v določenem roku od prejema o kateri na prvi stopnji odloča upravni odbor LAS, na drugi stopnji pa skupščina LAS, katera odločitev je dokončna.

Ocenjevanje operacij na podlagi vnaprej določenih meril:

- Ocenjevalna komisija vse vloge, ki izpolnjujejo pogoje upravičenosti, oceni z vidika naprej določenih meril. Podrobnejša merila, postopki, ocenjevanje in izbor operacij se podrobneje opredelijo v internih dokumentih LAS. Merila za ocenjevanje bodo temeljila na prispevku k:
  - doseganju cilja in namena intervencije LEADER in/ali ukrepa CLLD,
  - doseganju ciljev SLR,
  - okoljski trajnosti,
  - socialni vzdržnosti,
  - enakopravni vključenosti različnih partnerjev,
  - inovativnosti,
  - vplivu oziroma dodani vrednosti na območje LAS ter
  - družbeni spremembi ter k dvigu družbene ozaveščenosti (za sklad ESRR).
- Ocenjevalna komisija lahko v primeru nejasnosti v vlogi pozove prijavitelja, da v danem roku, predloži dodatna pojasnila ali dokazila v zvezi s predlagano operacijo. Če prijavitelj pojasnil in dokazil ne posreduje, komisija presodi vlogo glede na podatke, s katerimi razpolaga.
- Vse postopke koordinira in organizira predstavnik vodilnega partnerja LAS zadolžen za izvajanje pristopa LEADER/CLLD.
- Ocenjevalci ločeno in za vsako vlogo izpolnijo ocenjevalni list in ocenijo vse kriterije po določenih kazalnikih in merilih. Ocenjevalci v ocenjevalnih listih obvezno podajo mnenje k oceni vloge in ga podpišejo.
- Ko vsak ocenjevalec ločeno pogleda vlogo, predsednik komisije izpolni skupni ocenjevalni list, ki vsebuje povprečje točk pri posameznem merilu ter povprečje skupnega števila točk. V primeru večjih odstopanj točk pri posameznem specifičnem merilu, se ocenjevanje pri tem merilu ponovi. V tem primeru posamezno merilo, kjer prihaja do večjih odstopanj, točkujejo vsi ocenjevalci skupaj. Pri tem morajo priti do kompromisne ocene. Skupni ocenjevalni list podpišejo vsi ocenjevalci.
- Vloge se ocenjuje v skladu s vnaprej določenimi merili za ugotavljanje kakovosti operacij. Določi se maksimalno število točk, ki jih lahko prejme posamezna operacija ter minimalni prag točk, ki ga mora posamezna operacija doseči za sofinanciranje.

- Ocenjevalna komisija pripravi seznam operacij, ki so pri ocenjevanju zbrale največ točk, in sicer do porabe razpisanih sredstev. Kadar več operacij doseže pri ocenjevanju enako število točk, se upošteva večje doseženo število točk pri določenih merilih po vrstnem redu. V primeru, da imata na zadnjem mestu seznama ocenjenih vlog na javni razpis dve ali več vlog isto število prejetih točk, se vloge odobrijo po vrstnem redu prejetja vlog na javni razpis glede na datum in uro prejetja.
- Po opravljenem ocenjevanju komisija vso dokumentacijo vrne LAS, pomožno dokumentacijo uniči, elektronske datoteke pa izbriše.
- Vodilni partner LAS skupaj z ocenjevalno komisijo za upravni odbor LAS izdelava poročilo, ki ga podpišejo vsi člani komisije ter pripravi predlog seznama operacij za sofinanciranje (za posamezni sklad) za posamezni javni poziv, v naprej določenem roku od poteka roka za prijavo na javni poziv.

Postopek izbora in potrjevanja operacij za sofinanciranje:

- Upravni odbor LAS na podlagi poročil in predloga seznama operacij za sofinanciranje ocenjevalne komisije, za vsako operacijo odloči, ali se bo sofinancirala, pri čemer mora za veljavnost takšne odločitve glasovati najmanj polovica članov upravnega odbora LAS, ki niso predstavniki javnega sektorja.
- V postopku obravnave lahko upravni odbor od LAS zahteva vpogled v posamične vloge ali zahteva od komisije dodatna pojasnila.
- V primeru, da predsednik ali član upravnega odbora LAS, ugotavlja možnost ali dejansko navzkrižje interesov, sodeluje v predlogu operacije, ki je v postopku izbire (je povezan s prijaviteljem ali partnerjem v operaciji, je v ožjem sorodstvenem razmerju s članom projektne skupine, je član pri prijavitelju, je zaposlen pri prijavitelju ali partnerju), se mora v času obravnave in potrditve operacije umakniti iz prostora. V tem primeru obvesti upravni odbor LAS o tem dejstvu, kar se zapiše v zapisnik. V primeru, da se zaradi možnosti ali dejanskega navzkrižja interesov mora izločiti toliko članov enega sektorja, da odločanje v imenu tega sektorja več ni mogoče, se lahko člane, ki se izločijo zaradi konflikta interesov, nadomesti samo z osebami, ki so prav tako član LAS ali predstavniki članov LAS in so iz istega sektorja. V tem primeru se seja upravnega odbora LAS zaključi, predsednik pa predlaga nadomestne člane, ki jih korespondenčno potrdi skupščina LAS.
- Člani organov LAS se pri svojem delu izogibajo navzkrižju interesov in se izločijo iz tistih faz odločanja, s katerimi bi do navzkrižja lahko prišlo.
- Upravni odbor LAS za sofinanciranje izbere predloge operacij izmed operacij, ki so dosegli zahtevano minimalno število skupnih točk po merilih do porabe predvidenih sredstev. Upravni odbor LAS si pridržuje pravico zavrniti določeno operacijo kljub doseženim točkam, v kolikor ugotovi, da je ocenjevalna komisija spregledala določena dejstva, ki lahko vplivajo na kakovost vloge z vidika določenih meril, ogrozijo izvedbo operacije in lahko posledično pomenijo tudi izgubo sredstev LAS.
- Če je na zadnjem mestu za sofinanciranje predlog operacije, katerega zaprosena sredstva za sofinanciranje presegajo sredstva, ki so še na voljo, lahko upravni odbor LAS predlaga prijavitelju, da z razpoložljivim sredstvi izvede spremenjeno operacijo, če to ne vpliva na predvidene cilje, rezultate in kazalnike SLR, ki jih imajo operacije opredeljene. Če prijavitelj sprejme znižanje sredstev, se ga izbere za sofinanciranje.

- Vodilni partner LAS na podlagi poročila in odločitve upravnega odbora LAS v določenem roku od poteka roka za prijavo na javni poziv obvesti prijavitelje o odločitvi glede njihove vloge. Obvestilo se posreduje po pošti na način, ki izkazuje, kdaj ga je prijavitelj prejel (s povratnico). V obvestilu navede: podlago za odločitev, odločitev v obliki izreka, podrobnejša obrazložitev doseženega števila točk pri posameznem merilu, skupno število točk in informacijo ali je bila predlagana operacija izbrana za sofinanciranje. V primeru, da je bila predlagana operacija izbrana za sofinanciranje tudi nadaljnja navodila glede odobritve operacije in pravni pouk, da se lahko zoper odločitev pritoži v določenem roku od prejema na prvi stopnji na UO LAS ter na drugi stopnji na Skupščino LAS, katere odločitev je dokončna.
- Če prijavitelj, izbran za sofinanciranje, sporoči, da predlagane operacije ne bo izvedel ali če ne sprejme izvedbe operacije z nižjimi sredstvi, se šteje, da njegova vloga ni bila vložena in se za sofinanciranje izbere naslednjega prijavitelja, glede na dosežen skupen znesek točk po določenih merilih.
- Ko je odločitev o izboru posamezne operacije za sofinanciranje s strani upravnega odbora LAS znotraj LAS dokončna, vodilni partner LAS pošlje predlog operacije v potrditev organu, pristojnemu za končno odobritev operacije.

5.2.2 Operacije, katerih upravičenec je LAS

Operacije, katerih izvajalec je LAS, se lahko sofinancirajo brez izvedbe javnega poziva. Pri tem mora takšna operacija biti v interesu celotnega območja LAS in uresničevati cilje SLR oz. je sodelovanje celotnega LAS potrebno za izvedljivost ali uspeh projekta. Predlog operacije, ki jo izvaja LAS, pripravi vodilni partner LAS in pri tem upošteva izpolnjevanje vseh pogojev upravičenosti in v naprej določenih meril. V operacijah, katerih upravičenec je LAS, lahko kot partnerji sodelujejo tudi drugi člani LAS. Vodilni partner LAS predlog operacije posreduje upravnemu odboru LAS v odločanje, ali se jo izbere za sofinanciranje.

Če upravni odbor LAS predlog operacije izbere za sofinanciranje, jo vodilni partner LAS pošlje v potrditev organu, pristojnemu za končno odobritev operacije.

5.2.3 Operacije sodelovanja LAS

LAS Pri dobrih ljudeh načrtuje tudi projekte sodelovanja v okviru sklada EKSRP (12% sredstev).

Za sklad EKSRP bo LAS izvedla in pripravila projekte sodelovanja z LAS znotraj Republike Slovenije (med regionalno sodelovanje) ali tudi s tujimi LAS ali partnerji, iz držav članic ali z območij tretjih držav (transnacionalno sodelovanje).

Operacija sodelovanja v okviru EKSRP mora biti v čim širšem interesu območja LAS in uresničevati cilje SLR. Projekti sodelovanja bodo naslavljali vsebine spodbujanja podjetništva, (eko)kmetovanja, (eko)turizma za razvoj in trženje lokalnih potencialov ter ohranjanje in razvoj naravne in kulturne dediščine ter okoljske in podnebne rešitve.

Predlog operacije sodelovanja pripravi vodilni partner LAS in pri tem upošteva izpolnjevanje vseh pogojev upravičenosti in vnaprej določenih meril. V operacijah sodelovanja LAS lahko, kot partnerji, sodelujejo tudi drugi člani LAS. Vodilni partner LAS predlog operacije sodelovanja posreduje upravnemu odboru LAS v odločanje, ali se jo izbere za sofinanciranje. Če upravni odbor LAS predlog operacije izbere za sofinanciranje, jo vodilni partner LAS pošlje v potrditev organu, pristojnemu za končno odobritev operacije.

6. OPIS POSTOPKA VKLJUČITVE SKUPNOSTI V PRIPRAVO SLR

Upravni odbor LAS Pri dobrih ljudeh 2020 je dne 16.12.2021 na svoji 34. seji sprejel sklep, s katerim je izrazil oz. podal interes, da LAS Pri dobrih ljudeh 2020 za izvajanje pristopa LEADER ter pristopa CLLD za programsko obdobje 2021—2027 deluje na istem območju z isto sestavo članov ter z obstoječim vodilnim partnerjem LAS. Upravni odbor je pooblastil vodilnega partnerja LAS Pri dobrih 2020 – Društvo za trajnost virov Si.energija, da izpelje vse potrebne postopke in pripravi potrebne dokumente. Tudi v novem programskem obdobju morajo LAS-i biti organizirani kot pogodbeno partnerstvo treh sektorjev, sestavljenih iz predstavnikov javnih in zasebnih socio-ekonomskih interesov na izbranem območju, torej kot javni, ekonomski (gospodarski) in socialni (zasebni) sektor. LAS Pri dobrih ljudeh ima takšno partnerstvo že vzpostavljeno, zato bomo v novem programskem obdobju z našim poslanstvom samo nadaljevali.

Z namenom, da bo naše lokalno partnerstvo posodobljeno in aktivno, smo vse obstoječe člane LAS Pri dobrih ljudeh v mesecu januarju 2023 pozvali k opredelitvi sodelovanja tudi v novem programskem obdobju. Vzporedno s temi aktivnostmi pa smo imeli na posebni podstrani spletne strani LAS Pri dobrih ljudeh 2020 objavljeno vabilo k sodelovanju pri LAS Pri dobrih ljudeh tudi v novem programskem obdobju 2021—2027. Vabilo je objavljeno trajno.

Na osnovi teh aktivnosti so iz članstva LAS Pri dobrih ljudeh izstopili štiri člani. Ti člani so v preteklosti bili sicer aktivni, vendar so se zaradi opustitve dejavnosti odločili za izstop. V članstvo LAS pa sta v tem obdobju pristopila 2 nova člana, ki spadata v ekonomski in socialni sektor. Posodobitev članstva LAS Pri dobrih ljudeh je bilo potrjeno na 38. seji upravnega odbora LAS dne 17.2.2023 ter na 40. seji dne 24. 7. 2023.

Obstoječe partnerstvo LAS Pri dobrih ljudeh je tako podpisalo novo pogodbo o ustanovitvi lokalnega partnerstva, ki je nadomestilo obstoječo pogodbo. Pogodba o ustanovitvi lokalnega partnerstva lokalne akcijske skupine LAS Pri dobrih ljudeh ter Aneks št. 1 k pogodbi o nalogah vodilnega partnerja pri lokalnem partnerstvu sta bila sprejeta na 18. seji skupščine LAS Pri dobrih ljudeh dne 24.2.2023. Dne 3.3.2023 pa smo vložili vlogo za izplačilo prve faze pripravljalne podpore za pripravo SLR LAS Pri dobrih ljudeh z vsemi potrebnimi dokumenti.

Vsak posameznik, društvo ali interesna skupina ima lahko svoje poglede na nadaljnji razvoj, zato smo želeli, da se v pripravo SLR vključi čim več različnih deležnikov. Člane LAS kot tudi širšo javnost smo preko spletne strani, pošiljanjem e-novic, objave na občinskih spletnih straneh in spletnih straneh različnih organizacij povabili k sodelovanju pri prepoznavanju in obravnavanju lokalnih prednosti, izzivov in priložnosti območja ter pripravili **spletni obrazec za zbiranje projektnih idej**. Spletno anketo si je ogledalo 303 oseb, delno ali v celoti pa je bilo izpolnjenih 42 anket. Zbrani podatki so bili podlaga za oblikovanje razvojnih potreb in potencialov območja LAS, pripravo SWOT analize in ustreznih ukrepov.

Meseca aprila smo se pridružili **fokusni skupini nevladnih organizacij Pomurja**, kjer smo predstavili postopek priprave nove SLR LAS Pri dobrih ljudeh ter vsebine, ki jih bomo z njo naslavljale. Predstavniki nevladnih organizacij so podali svoje mnenje in predloge. Prav tako smo se pridružili skupini

pohodnikov v **Odrancih**, kjer smo v sproščenem vzdušju predstavili delovanje LAS ter zbirali predloge za oblikovanje razvojnih potreb.

V mesecu maju in juniju smo izvedli **7 animacijskih delavnic** ter 1 delavnico s člani upravnega odbora z namenom prepoznavanja in obravnavanja lokalnih prednosti, izzivov in priložnosti območja LAS. Na delavnice so bili vabljeni vsi člani LAS Pri dobrih ljudeh, predstavniki občin, lokalnih skupnosti, nevladne organizacije, strokovne institucije, upravičenci naših javnih pozivov kot tudi širša javnost.

Delavnice so zajemale vse 4 tematska področja ukrepanja in so potekale:

- v ponedeljek, 15. 5. 2023 ob 14. uri v prostorih občine Dobrovnik;
- v torek, 16. 5. 2023 ob 14. uri v prostorih Centra Bidoživetje v Renkovcih,
- v sredo, 17. 5. 2023 ob 13. uri v prostorih občine Odranci,
- v sredo, 17. 5. 2023 ob 15. uri v prostorih občine Turnišče,
- v četrtek, 18. 5. 2023 ob 14. uri v prostorih ZKD Lendava,
- v sredo, 24. 5. 2023 ob 13. uri v prostorih občine Beltinci
- v torek, 20. 6. 2023 ob 14. uri v prostorih LU Lendava, kjer smo imeli delavnico z mladimi.

Na delavnicah je bilo predstavljeno delovanje LAS in ukrep LEADER, saj smo se z nekaterimi udeleženci srečali prvič, dosežki LAS iz aktualnega programskega obdobja, nato pa je potekala debata o potrebah in potencialih, priložnostih območja. Pridobljene informacije na terenu so nam služile za pripravo SWOT analize in določitve ukrepov SLR. Na delavnicah je sodelovalo 77 udeležencev iz različnih sektorjev.

Delavnica	Moški	Ženske	Mladi	Ranljiva skupina (predstavniki)	NVO	Javni sektor	Ekonomski sektor	Socialni sektor
18. 4. 2023	1	4	/	3	5	/	/	5
22. 4. 2023	7	1	2	2	5	2	1	5
15. 5. 2023	2	4	/	3	2	4	/	2
16. 5. 2023	3	2	/	3	3	1	1	3
17. 5. 2023	3	3	/	2	3	3	/	3
17. 5. 2023	5	6	1	6	10	/	1	10
18. 5. 2023	4	5	/	4	5	2	1	5
24. 5. 2023	5	6	1	3	2	6	3	2
8. 6. 2023	6	2	/	2	3	3	2	3
20. 6. 2023	3	5	8	8	/	/	/	/
SKUPAJ	39	38						

Tabela 15: Pregled vključenih deležnikov pri pripravi SLR

K sodelovanju pri pripravi SLR smo povabili tudi **ključne razvojne institucije območja**, kot so Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Obrtna zbornica Murska Sobota, Zavod za zaposlovanje, Krajinski park Goričko, Center za zdravje in razvoj Murska Sobota, Razvojna agencija Sinergija, Lokalna energetska agencija za Pomurje, Lokalna razvojna fundacija za Pomurje, Pomursko turistično zvezo, Zavod za turizem in razvoj Lendava, Zavod za okolje in turizem Dobrovnik, Zavod za turizem, kulturo in šport Beltinci, EKO podeželje z.o.o., Zavod Logarica, Brezovica, Eko kmetija Kasaš, LUŠT d.o.o., MURANICA, Gabrijela Starešina Fras, Saubermacher komunala d.o.o., Društvo za zaščito

živali Pomurja, kot predstavnike ranljivih skupin Skupino Hudo dobro, Zavod za raziskovanje in razvijanje alternativnih praks so.p. Beltinci; Društvo za promocijo socialnega podjetništva, so.p., Integra so.p., Ljudsko univerzo Lendava, občine območja LAS ter ostale člane LAS Pri dobrih ljudeh, ki so pomagali pri pripravi SWOT analize.

Končni predlog SLR LAS Pri dobrih ljudeh je sprejel Upravni odbor na svoji 40. seji dne 24. 7. 2023 ter Skupščina na svoji 19. seji dne 31. 7. 2023.

7. OPIS SISTEMA UPRAVLJANJA LAS, VKLJUČNO Z UPRAVLJANJEM, SPREMLJANJEM IN VREDNOTENJEM, KI DOKAZUJEJO ZMOGLJIVOST LAS ZA IZVAJANJE SLR

7.1 Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS in navedba kadrovskih zmogljivosti, virov financiranja, izkušenj in znanj

LAS je lokalno partnerstvo, ki deluje z namenom priprave in izvajanja SLR, uresničevanja ciljev in potreb lokalnega okolja po načelu »od spodaj navzgor« v skladu z 32. in 33. členom Uredbe 2021/1060/EU. V skladu z 9. točko 6. člena Uredbe o delovanju lokalnih akcijskih skupin in potrditvi strategij lokalnega razvoja za programsko obdobje do leta 2027 lahko člani LAS med seboj izberejo vodilnega partnerja.

Pogodba o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS Pri dobrih ljudeh, ki je bila podpisana v Turnišču dne 24. 2. 2023, vsebuje opredelitev vodilnega partnerja, plačilo vodilnemu partnerju za opravljanje nalog ter izbor vodilnega partnerja. Vodilni partner je član LAS, ki zastopa LAS v upravnih in finančnih zadevah. V skladu z določbami tretje točke 33. člena Uredbe 1060/2021/EU vodilni partner LAS opravlja sledeče naloge:

- krepiti zmogljivosti lokalnih akterjev za razvoj in izvajanje operacij;
- pripraviti nediskriminatorne in preglede izbirni postopek in merila, ki preprečujejo navzkrižje interesov ter zagotavljajo, da nobena posamezna interesna skupina ne nadzoruje odločitev o izbiri;
- pripraviti in objavi razpise za zbiranje predlogov;
- izbira operacije in določa zneske podpore ter predloži predloge telesu, odgovornemu za končno preverjanje upravičenosti pred odobritvijo;
- spremlja napredek pri doseganju ciljev strategije;
- vrednoti izvajanje strategije.

Naloge, ki jih bo vodilni partner opravljal za LAS, so podrobneje opredeljene v Uredbi o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost v obdobju 2023—2027, v Pogodbi o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS Pri dobrih ljudeh ter v Pogodbi o nalogah vodilnega partnerja pri lokalnem partnerstvu Lokalne akcijske skupine »LAS Pri dobrih ljudeh in v Aneksu št. 1 k Pogodbi o nalogah vodilnega partnerja pri lokalnem partnerstvu lokalne akcijske skupine »LAS Pri dobrih ljudeh 2020«.

Vodilni partner mora biti kadrovsko, finančno in upravno sposoben voditi LAS. Vodilni partner se za programsko obdobje do leta 2027 šteje kot kadrovsko sposoben, če izpolnjuje najmanj pogoje po drugem odstavku 7. člena Uredbe o delovanju lokalnih akcijskih skupin in potrditvi strategij lokalnega razvoja za programsko obdobje do leta 2027. LAS z vodilnim partnerjem sklene posebno pogodbo o izvajanju nalog.

Vodilni partner ne sme opravljati nalog za LAS, s katerimi bi povzročil nasprotje interesov. Vodilni partner v imenu LAS sodeluje z organi upravljanja vseh vključenih skladov, drugimi državnimi organi, revizijskimi in nadzornimi organi v skladu s predpisi. Vodilni partner oziroma njegov predstavnik v organih LAS nima pravice glasovanja v zadevah, ki vplivajo na položaj vodilnega partnerja v LAS ali glede

pravic in obveznosti vodilnega partnerja v razmerju do LAS. LAS v razmerjih do vodilnega partnerja zastopa Predsednik.

LAS Pri dobrih ljudeh tudi v programskem obdobju 2021—2027 nadaljuje svoje poslanstvo na območju naslednjih občin: Beltinci, Črenšovci, Dobrovnik, Kobilje, Lendava, Odranci, Turnišče, Velika Polana, s posodobljeno sestavo članov ter z obstoječim vodilnim partnerjem LAS.

V skladu s Pogodbo o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS Pri dobrih ljudeh Skupščina LAS Pri dobrih ljudeh na predlog Upravnega odbora potrdi vodilnega partnerja LAS. Dne 17. 2. 2023 je Upravni odbor LAS Pri dobrih ljudeh 2020 zasedal na svoji 38. seji, kjer so se člani Upravnega odbora med drugim seznanili s postopki oblikovanja LAS in priprave SLR za novo programsko obdobje. Pri tem so se člani Upravnega odbora seznanili tudi s predlogom, da s svojim delom v novem programskem obdobju nadaljuje tudi vodilni partner LAS, to je Društvo za trajnost virov SI.ENERGIJA s sedežem v Renkovcih 8, 9224 Turnišče. V Uredbi o delovanju lokalnih akcijskih skupin in potrditvi strategij lokalnega razvoja za programsko obdobje do leta 2027 je namreč določeno, da mora biti LAS upravno in kadrovske sposoben, kar zagotavlja vodilni partner LAS. Nato so bili člani Upravnega odbora seznanjeni z referencami, kadrovske zasebno ter finančno sposobnost društva. Predstavitev in reference Društva za trajnost virov SI.ENERGIJA so vsi prisotni člani Upravnega odbora ocenili kot ustrezne in soglašali, da bo Društvo za trajnost virov SI.ENERGIJA še naprej vodilni partner Lokalne akcijske skupine LAS Pri dobrih ljudeh, kar naj se sprejme na Skupščini LAS s spremembo Pogodbe o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS Pri dobrih ljudeh ter potrdi z Aneksom št. 1 k Pogodbi o nalogah vodilnega partnerja pri lokalnem partnerstvu LOKALNE AKCIJSKE SKUPINE »LAS Pri dobrih ljudeh 2020«.

Tudi člani Skupščine so se na svoji 18. seji, ki je bila dne 24. 2. 2023 v Turnišču, seznanili z referencami, kadrovske zasebno ter finančno sposobnost društva. Predstavitev in reference Društva za trajnost virov SI.ENERGIJA so vsi prisotni člani ocenili kot ustrezne in potrdili, da bo Društvo za trajnost virov SI.ENERGIJA še naprej vodilni partner LAS Pri dobrih ljudeh, kar se naj sprejme na Skupščini LAS s spremembo Pogodbe o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS Pri dobrih ljudeh ter potrdi z Aneksom št. 1 k Pogodbi o nalogah vodilnega partnerja pri lokalnem partnerstvu LOKALNE AKCIJSKE SKUPINE »LAS Pri dobrih ljudeh 2020«. Stranke so s podpisom pogodbe soglašale, da se za vodilnega partnerja LAS imenuje člana LAS Društvo za trajnost virov SI.ENERGIJA, Renkovci 8, 9224 Turnišče, davčna številka: SI76454762, matična številka: 1394215000, ki ga zastopa predsednica Ksenija Štefko Bogar.

V nadaljevanju so predstavljeni pomembnejši dosežki delovanja društva:

- Društvo »Si.energija« ima s strani MKGP z dnem 21. 5. 2015 podeljen status društva v javnem interesu na področju razvoja podeželja.
- Društvo »Si.energija« je v okviru svojih aktivnosti razvijala in izvajala programe ter projekte, ki prispevajo k razvoju podeželja. Društvo je kot pooblaščenec LAS Pri dobrih ljudeh sodelovalo ter nadzorovalo pripravo 4. javnih razpisov, ki so prispevali k izvedbi ciljev, zastavljenih v lokalni razvojni strategiji območja LAS Pri dobrih ljudeh v programskem obdobju 2007-2013. Preko teh 4 javnih razpisov je bilo sofinanciranih 36 projektov. Prav tako pa društvo tudi samo izvaja projekte, ki prispevajo k razvoju podeželja. Društvo »Si.energija« tvorno sodeluje pri oblikovanju državnih ukrepov ali ukrepov lokalne skupnosti ter predlaga sprejetje predpisov in ukrepov na področju razvoja podeželja. Društvo je sodelovalo pri pripravi LOKALNO RAZVOJNE STRATEGIJE

PARTNERSKIH OBČIN: Beltinci, Črenšovci, Dobrovnik, Kobilje, Lendava, Odranci, Turnišče in Velika Polana - PREKMURSKA PODEŽELJSKA Z(A)VEZA: »PRI DOBRIH LJUDEH« (v nadaljevanju lokalno razvojna strategija). Lokalna razvojna strategija je predstavljala krovno strateško operativni dokument in podlago za razvoj LAS. Njen namen je bil oblikovati razvojne usmeritve območja za daljše časovno obdobje; v tem primeru za programsko obdobje 7 let (2007-2013).

- Kot pooblaščenec LAS Pri dobri ljudeh je društvo član Društva za razvoj slovenskega podeželja. V okviru tega sodeluje pri povezovanju lokalnih akcijskih skupin iz vseh delov Slovenije v skupno mrežo, sodeluje pri izmenjavi izkušenj v okviru programa LEADER ter predvsem z svojim prispevkom v okviru članstva DRSP sodeluje z MKGP pri spremljanju izvajanja strateških dokumentov za razvoj podeželja. Tako je društvo kot pooblaščenec LAS aktivno sodelovala pri pripravi Uredbe o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost v programskem obdobju 2014–2020.
- Društvo »Si.energija« je dejavno tudi na področju promocije za podporo razvoju podeželja. To promocijo društvo izvaja predvsem na različnih sejmih. V programskem obdobju 2014—2020 je društvo vodilni partner Lokalne akcijske skupine LAS Pri dobrih ljudeh 2020. V tem obdobju je društvo objavilo 6 javnih pozivom, od tega 3 javne pozive za EKSRP sklad in 3 javne pozive za ESRR sklad. Skupaj je bilo odobrenih 35 operacij, od tega 20 operacij za EKSRP in 15 operacij za ESRR sklad. V istem obdobju je društvo uspešno preko ukrepa 19.3 dobilo odobrenih 11 operacij, v skupni vrednosti odobrenih sredstev 931.999,96 EUR.

Društvo za trajnost virov »SI.ENERGIJA« izpolnjuje tudi potrebne kadrovske, finančne in druge obveznosti, ki se pričakujejo od vodilnih partnerjev LAS.

Za namene priprave SLR je društvo dvema zaposlenima izdalo SKLEP o imenovanju projektne skupine za namen priprave SLR LAS Pri dobrih ljudeh za programsko obdobje 2021—2027. Projektna skupina skupaj zagotavlja 1 polno delovno moč (PDM) oziroma potreben mesečni fond ur. Mesečna dinamika ur posameznega zaposlenega se uskladi z dinamiko izvajanja aktivnosti. Obe zaposleni sta ustrezno usposobljeni.

Za namene izvajanja točke prvega odstavka 34. člena Uredbe 2021/1060/EU bo vodilni partner LAS zagotavljal najmanj eno polno delovno moč (PDM) na zadevni sklad za programsko obdobje do leta 2027 po potrditvi SLR. LAS Pri dobrih ljudeh se bo financirala iz dveh skladov in sicer EKSRP in ESRR. Tako bo vodilni partner LAS zagotavljal vsaj 2 PDM z ustreznimi znanji in delovnimi izkušnjami. Vsi zaposleni imajo visoko izobrazbo in razpolagajo z ustreznimi znanji in kompetencami.

Vodilni partner LAS v okviru svojih postopkov prav tako zagotavlja:

- preglednost delovanja,
- sledljivost,
- nadzor nad porabo sredstev,
- transparentnost postopkov in
- preprečevanje nasprotja interesov.

Vodilni partner bo pri svojem poslovanju za LAS smiselno uporabljal tudi Zakon o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 24/06-uradno prečiščeno besedilo, 105/06-ZUS, 126/07, 65/08,8710, 82/13, 175/20 -ZIUOPDVE in 3/22-ZDeb).

LAS pridobiva sredstva za svoje delo:

- iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja, Evropskega sklada za regionalni razvoj in drugih evropskih sredstev,
- iz državnega in lokalnih proračunov,
- iz članarine,
- s prispevki drugih partnerjev,
- s prispevki donatorjev in sponzorjev in
- iz drugih virov v skladu z zakonom.

7.2 Opis sistema spremljanja in vrednotenja SLR

V skladu s členom 33 2(e) in (f) Uredbe 2021/1060/EU bo LAS Pri dobrih ljudeh izvajala tudi spremljanje napredka pri doseganju ciljev SLR in vrednotenje izvajanja SLR.

Spremljanje pomeni neprekinjen proces preverjanja vsebine programa in doseganja izhodnih parametrov (output) za uporabnike (v nadaljevanju upravičence), ki se odvija med izvajanjem posameznega programa z namenom, da se prilagodijo vsa morebitna odstopanja od opredeljenih operativnih ciljev.

Vrednotenje pomeni sistematično in objektivno oceno projekta, programa ali politike na vsebinski ravni, na ravni izvajanja in doseženih rezultatov. Z vrednotenjem bo LAS Pri dobrih ljudeh pridobila zanesljive in koristne informacije, ki se bodo vključile v proces odločanja, tako na strani izvajalcev (LAS) kot tudi upravičencev.

Z vrednotenjem bo LAS Pri dobrih ljudeh zagotovila odgovornost in preglednost SLR, saj nam bo pokazalo ustreznost, uspešnost, učinkovitost, rezultate in vplive. Pomemben poudarek pri vrednotenju bo LAS Pri dobrih ljudeh dala k prispevku pristopa LEADER/CLLD k nacionalnim/regionalnim in EU ciljem ter dodano vrednost pristopa LEADER/CLLD. Z dodano vrednostjo pristopa LEADER/CLLD se prikažejo koristi, dosežene preko pravilne uporabe metode LEADER/CLLD, ki se bodo primerjale z koristmi, ki bi bile dosežene brez uporabe te metode.

Namen vrednotenja je tudi spoznati, kaj pri samem pristopu deluje in kaj ne, izboljšati zasnovo in izvajanje pristopa, zagotoviti pravilno uporabo metode LEADER ter ozaveščati o dodani vrednosti pristopa LEADER/CLLD.

Vrednotenje se bo na ravni LAS Pri dobrih ljudeh izvajalo kot kombinacija samoocenjevanja in vrednotenja:

- samoocenjevanja: izvajali ga bodo organi LAS, ki so vključeni ali odgovorni za načrtovanje in izvajanje SLR in drugih dejavnosti LAS. Podlaga bodo podatki o spremljanju in ugotovitve na podlagi participativne kvalitativne ocene.
- vrednotenja: izvajali bodo neodvisni organi, ki niso vključeni ali odgovorni za načrtovanje in izvajanje SLR ali nobene druge dejavnosti LAS. Izvedlo se bo na podlagi podatkov o spremljanju

in drugih kvantitativnih podatkov ter informacij, ki sestavljajo kvalitativne raziskave, vključno s participativnim pristopom.

Pri izvedbi spremljanja in vrednotenja pa bo LAS Pri dobrih ljudeh upoštevala navodila in predpise OU ESRR. Za sklad EKSRP se pripravlja sistem vrednotenja SN SKP 2023–2027. SN 2023–2027 je potrebno vrednotiti med izvajanjem okoli v letih 2023–2027 in naknadno po letu 2029, da bi izboljšali kakovost zasnove in izvajanja strateškega načrta. Vrednoti se uspešnost, učinkovitost, ustreznost in usklajenost SN 2023–2027 ter dodana vrednost LEADER (okoli leta 2028).

7.3 Opis nalog, odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov LAS

Organi LAS Pri dobrih ljudeh so:

- Skupščina,
- Upravni odbor,
- Predsednica oziroma Predsednik (v nadaljevanju Predsednik),
- Podpredsednica oziroma Podpredsednik (v nadaljevanju Podpredsednik),
- Nadzorni odbor in
- Ocenjevalna komisija.

Mandat Predsednika, Podpredsednika, članov Upravnega odbora, Ocenjevalne komisije in Nadzornega odbora je štiri leta, po poteku katerih je lahko ista oseba ponovna izvoljena ali imenovana na to mesto.

Skupščina LAS Pri dobrih ljudeh

Skupščina LAS Pri dobrih ljudeh je najvišji organ LAS in jo sestavljajo vsi člani LAS.

Skupščina ima naslednje naloge in pristojnosti:

- na predlog Upravnega odbora se seznanijo z letnim načrtom aktivnosti,
- sprejema splošne akte LAS in njihove spremembe,
- sodeluje pri pripravi Strategije lokalnega razvoja in jo potrjuje na predlog Upravnega odbora,
- na predlog Upravnega odbora potrjuje spremembe Strategije lokalnega razvoja,
- izmed članov LAS izvoli Predsednika, Podpredsednika ter člane Upravnega odbora in Nadzornega odbora,
- razreši Predsednika, Podpredsednika, člane Upravnega odbora in Nadzornega odbora, če ti delujejo v nasprotju s Pogodbo o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS Pri dobrih ljudeh, splošnimi akti LAS, sklepi organov LAS ali v nasprotju z nameni in interesi LAS,
- lahko razreši člana Upravnega odbora, če se ta v obdobju dveh let ne udeleži več kot polovice sej Upravnega odbora,
- dokončno odloča o izključitvi člana iz LAS,
- na predlog Upravnega odbora potrjuje vodilnega partnerja,
- daje Upravnemu odboru in Predsedniku navodila za delo,
- odloča o višini članarine,

- dokončno odloča o pritožbah zoper sklepe drugih organov, ki jih prizadeti lahko vložijo v 15 dneh od vročitve sklepa oziroma od kar je izvedel ali bi lahko izvedel za sklep organa,
- dokončno odloča o obstoju nasprotja interesov iz točke 8.5 Pogodbe o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS Pri dobrih ljudeh,
- odloča o drugih zadevah, določenih s pogodbo o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS Pri dobrih ljudeh, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi, in o najpomembnejših zadevah za LAS.

LAS Pri dobrih ljudeh trenutno šteje 32 članov, od tega je 14 članov iz javnega sektorja, 10 članov iz socialnega (zasebnega) sektorja in 8 članov iz ekonomskega (gospodarskega) sektorja.

Upravni odbor LAS

Upravni odbor je organ odločanja in upravljanja ter najvišji izvršilni organ LAS, ki ga sestavljajo:

- štiri predstavniki javnega sektorja,
- štiri predstavniki ekonomskega (gospodarskega) sektorja in
- štiri predstavniki socialnega (zasebnega) sektorja.

V trenutni sestavi Upravnega odbora LAS Pri dobrih ljudeh je 6 predstavnic ženskega spola in 6 predstavnikov moškega spola. Vsi trenutni člani Upravnega odbora so stari nad 30 let. Ko preteče članom organa mandat, bomo poskusili, da bo v Upravni odbor izvoljen tudi predstavnik mladih (Klub mladih Turnišče), kar pa ni odvisno od LAS-a, ampak od volivcev.

Upravni odbor vodi Predsednik, ki je po funkciji Predsednik LAS. Predsednik se upošteva v seštevek predstavnikov sektorja, ki mu pripada. Pri sestavi članov Upravnega odbora se poskuša upoštevati enakomerna teritorialna zastopanost in spolna uravnoteženost članov.

Upravni odbor ima naslednje naloge in pristojnosti:

- skrbi za učinkovito delovanje LAS, njeno plačilno sposobnost in usklajenost postopkov LAS z veljavno zakonodajo, kar zajema tudi ugotavljanje in preprečevanje tveganj, ki ogrožajo delovanje LAS,
- daje Predsedniku navodila za delovanje,
- skrbi za izvajanje sklepov Skupščine,
- se glede svojih odločitev lahko posvetuje z drugimi člani LAS,
- se seznani z izstopom člana,
- odloča o izključitvi člana,
- sprejme predlog Strategije lokalnega razvoja ter njene spremembe in jih da v potrditev Skupščini,
- sprejme letni načrt aktivnosti LAS in o njem seznani Nadzorni odbor in Skupščino LAS
- sprejme odločitve, potrebne za izvajanje Strategije lokalnega razvoja, kar zajema tudi vzpostavitev sistema njenega spremljanja in vrednotenja,
- pripravi splošni akt LAS, v katerem opredeli postopek izvedbe javnih pozivov LAS, pregleden, neodvisen in odprt način izbire predlogov projektov za financiranje in nepristranska merila za izbor projektov, in ga da v potrditev Skupščini,
- potrdi besedilo javnega poziva LAS,
- imenuje člane in nadomestne člane Ocenjevalne komisije,

- se seznanj s poročilom Ocenjevalne komisije in preveri pravilnost postopka ocenjevanja,
- na podlagi poročila Ocenjevalne komisije odloči in izda sklep o financiranju posameznega projekta. Če upravni odbor ugotovi, da je poročilo Ocenjevalne komisije pomanjkljivo ali nepravilno, mora Ocenjevalno komisijo pozvati, da poročilo dopolni oziroma ponovno izvede ocenjevanje,
- izvaja evalvacijo rezultatov izbranih projektov za financiranje,
- predlaga in potrди projekte, ki jih lahko izvaja LAS,
- določi besedilo pogodbe z vodilnim partnerjem in jo potrди,
- opravlja druge naloge, določene s pogodbo o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS Pri dobrih ljudeh, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi, in naloge, ki mu jih naloži Skupščina.

Upravni odbor je odgovoren za pregledno in nepristransko sprejemanje svojih odločitev. Člani upravnega odbora odgovarjajo za obveznosti LAS, ki izhajajo iz ugotovljenih kršitev Upravnega odbora. Za svoje delo je Upravni odbor odgovoren Skupščini.

Predsednik LAS

Predsednik je zastopnik LAS in po svoji funkciji predsednik Upravnega odbora.

Predsednik ima sledeče naloge in pristojnosti:

- predstavlja in zastopa LAS,
- sklicuje in vodi seje Upravnega odbora LAS,
- skrbi za izvajanje sklepov Upravnega odbora,
- sklicuje in vodi seje Skupščine LAS in
- opravlja druge naloge, določene s pogodbo o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS Pri dobrih ljudeh, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi, in naloge, ki mu jih naloži Upravni odbor ali Skupščina.

Predsednik svoje delo opravlja v skladu z navodili Skupščine in Upravnega odbora. Predsednik lahko na podlagi pisnega pooblastila del svojih nalog prenese na vodilnega partnerja. Za svoje delo je Predsednik LAS odgovoren Skupščini in Upravnemu odboru.

Podpredsednik LAS

Podpredsednik opravlja naloge Predsednika in ima vse njegove pristojnosti v primeru, če je Predsednik odsoten, nedosegljiv, nezmožen za delo, če Predsedniku predčasno preneha mandat ali če ga Predsednik pooblasti za opravljanje svojih pristojnosti ali nalog. Za svoje delo je Podpredsednik odgovoren Skupščini, Upravnemu odboru in Predsedniku.

Nadzorni odbor

Nadzorni odbor je nadzorni organ LAS, ki ga sestavljajo:

- en predstavnika javnega sektorja,
- en predstavnika ekonomskega (gospodarskega) sektorja in
- en predstavnika socialnega (zasebnega) sektorja.

Člani Nadzornega odbora med seboj izberejo predsednika Nadzornega odbora, ki vodi delo Nadzornega odbora. Član Nadzornega odbora ne more biti član Upravnega odbora, oseba, ki opravlja pravne ali finančno-računovodske posle za LAS, oseba, ki opravlja delo pri vodilnem partnerju.

Nadzorni odbor ima sledeče naloge in pristojnosti:

- nadzira finančno in materialno poslovanje LAS,
- nadzira delo Predsednika, Podpredsednika in Upravnega odbora,
- nadzira delo vodilnega partnerja v delu, ki se nanaša na LAS,
- nadzira gospodarnost in zakonitost poslovanja LAS ter izvajanje SLR,
- na zahtevo Predsednika ali Upravnega odbora poda oceno o pravilnosti ali gospodarnosti posameznega posla LAS ali delovanja vodilnega partnerja,
- najmanj enkrat letno o svojem delu poroča Skupščini,
- se seznani z letnim načrtom aktivnosti LAS,
- opravlja druge naloge, določene s pogodbo o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS pri dobrih ljudeh, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi.

Člani Nadzornega odbora lahko sodelujejo na sejah Upravnega odbora brez pravice glasovanja.

Nadzorni odbor ima pravico do vpogleda v vse listine in dokumentacijo LAS. Za svoje delo je Nadzorni odbor odgovoren Skupščini.

Ocenjevalna komisija LAS

Ocenjevalna komisija pregleduje vsebinsko ustreznost prijav na javne pozive LAS, jih ocenjuje ter preverja zmožljivosti predlagateljev projekta za njihovo izvedbo. Ocenjevalna komisija pripravi poročilo o pregledu prijav, v katerem določi oceno posameznega projekta in za vsak ocenjeni projekt odloči o višini financiranja. Poročilo je za upravni odbor zavezujoče. Ocenjevalna komisija ima tri člane in dva nadomestna člana, ki jih imenuje Upravni odbor izmed neodvisnih strokovnjakov s področja razvoja podeželja, regionalnega razvoja, strateškega in projektnega načrtovanja in podobno. Član Ocenjevalne komisije ne more biti član Upravnega odbora ali Nadzornega odbora. Upravni odbor lahko razreši člana Ocenjevalne komisije, če ta krši to pogodbo, druge splošne akte LAS, predpise ali sklepe organov LAS, če deluje nestrokovno, če ne deluje neodvisno ali če deluje v nasprotju z nameni in interesi LAS. Član ocenjevalne komisije se takoj izloči iz pregledovanja in ocenjevanja prijav na javni razpis in ga nadomesti nadomestni član, kadar je zasebno ali poslovno povezan s prijaviteljem na javni razpis ali njegovim partnerjem v projektu, ali kadar bi iz drugih razlogov nastalo nasprotje interesov. Zanj ne velja možnost nadaljevanja z delom po točki 8. 4. Seje Ocenjevalne komisije sklicuje vodilni partner, vodi pa jih predsednik Ocenjevalne komisije, ki ga člani ocenjevalne komisije izvolijo izmed sebe. Za svoje delo je Ocenjevalna komisija odgovorna Upravnemu odboru.

Izogibanje nasprotju interesov

Član LAS se je dolžan izogibati dejanskemu ali možnemu nasprotju interesov in mora storiti vse, da se mu izogne. Nasprotje interesov predstavljajo okoliščine, v katerih interes člana vpliva ali ustvarja videz, da vpliva, na nepristransko in objektivno opravljanje njegovih nalog. Interes člana LAS pomeni premoženjsko ali nepremoženjsko korist zanj, za njegove družinske člane in za druge fizične ali pravne osebe, s katerimi ima ali je imel on ali njegov družinski član osebne, poslovne ali politične stike. To se ne nanaša na glasovanje na volitvah.

Predsednik, Podpredsednik ali član kolektivnega organa LAS mora takoj prenehati s svojim delom, ko ugotovi obstoj okoliščin nasprotja interesov in takoj obvestiti organ LAS, katerega član je. Organ LAS mora čim prej odločiti ali se oseba izloči ali lahko ta oseba nadaljuje z delom. Pri tej odločitvi ta oseba ne sme sodelovati. Odločitev organa LAS je dokončna.

Če organ LAS odloči, da bo oseba kljub nasprotju interesov nadaljevala z delom, ji mora podati obvezujoče obrazložene usmeritve za ravnanje in odločanje, pri čemer mora zasledovati javni interes oziroma interese in cilje LAS.

Če obstaja sum, da je pri ravnanju Predsednika, Podpredsednika ali člana kolektivnega organa LAS obstajalo dejansko nasprotje interesov lahko kdorkoli v roku 30 dni od tega ravnanja poda prijavo na Skupščino, ki odloči o morebitnem obstoju nasprotja interesov. Odločitev Skupščine je dokončna.

V primeru, da Skupščina ugotovi, da je prišlo do nasprotja interesov, mora določiti tudi postopek odprave nepravilnosti. Oseba, ki se ne izloči iz svojega dela in o tem ne obvesti organa LAS, je odgovorna za škodo, ki LAS pri tem nastane.

Glasovanje na kolektivnih organih LAS poteka tako, da ima vsak član LAS en glas in glasuje v okviru svoje interesne skupine (javne, gospodarske in zasebne). Odločitve na nivoju posamezne interesne skupine se pretvorijo v en skupni glas. Odločitve oz. sklepi so potrjeni, v posamezni interesni skupini, če zanj glasuje večina članov posamezne interesne skupine ter na ravni kolektivnega organa če zanj glasuje večina oz. vsaj dve interesni skupini. V primeru neodločenosti dveh interesnih skupin se glasovanje ponovi oz. se najde druga kompromisna rešitev. Po takšnem načinu odločanja ima vsaka interesna skupina 33,3% glasovnih pravic in nobena interesna skupina ne bo imela več kot 49% glasovnih pravic. S tem istim načinom glasovanja je tudi zagotovljeno, da najmanj 50% glasov prispevajo partnerji, ki niso javni organi, saj imata ekonomska in socialna interesna skupina skupaj 66,6% glasovnih pravic.

8. PRILOGE SLR

Kazalnik	Sklad	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2029
R.37 Rast in delovna mesta na podeželju: nova delovna mesta, ki prejemajo podporo v okviru projektov SKP	EKSRP	2
R.39 Razvoj podeželskega gospodarstva: število podeželskih podjetij, vključno s podjetji na področju biogospodarstva, razvitih s podporo v okviru SKP	EKSRP	21
Število podprtih oziroma vzpostavljenih zaposlitev / mrež / dogodkov / produktov, ki so namenjeni spodbujanju lokalnega podjetništva (razen nosilcev dejavnosti na kmetiji)	ESRR	1
Število podprtih lokalnih turističnih prireditev /produktov / storitev / programov / modelov / publikacij	ESRR	5
R.41 Povezovanje evropskega podeželja: delež podeželskega prebivalstva, ki ima koristi od boljšega dostopa do storitev in infrastrukture zaradi podpore iz SKP	EKSRP	80
Površina prenovljenih / obnovljenih javnih površin za skupno uporabo	ESRR	50 m ²
R.27 Okoljska ali podnebna uspešnost zaradi naložb na podeželju: število operacij, ki prispevajo k ciljem na področju okoljske trajnostnosti, ter doseganje blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje na podeželju	EKSRP	2
Število podprtih dejavnosti / dogodkov / produktov / objektov, ki so namenjeni varovanju naravne in kulturne dediščine	ESRR	2
Število izobraževanj / usposabljanj / programov / produktov, ki so namenjeni varovanju okolja in zdravja ter ozaveščanju lokalnega prebivalstva za izboljšanje stanja okolja in zdravja	ESRR	8
R.42 Spodbujanje socialne vključenosti: število oseb, zajetih v projekte socialnega vključevanja, ki prejemajo podporo	EKSRP	30
Število inovativnih partnerstev / programov / mrež za spodbujanje in oblikovanje zdravega in aktivnega življenjskega sloga	ESRR	1
Število izvedenih programov / delavnic / prireditev / dogodkov / usposabljanj / izobraževanj, namenjenih za socialno vključenost starejših, mladih in drugih ranljivih skupin	ESRR	2

Število inovativnih partnerstev / programov za oblikovanje mreže storitev za spodbujanje ukrepov aktivnega staranja in vključevanja drugih ranljivih skupin	ESRR	1
---	-------------	----------

Finančni načrt, vključno s finančno razdelitvijo po skladih

Ime LAS	LOKALNA AKCIJSKA SKUPINA PRI DOBRIH LJUDEH
Ime in naslov vodilnega partnerja LAS	DRUŠTVO ZA TRAJNOST VIROV SI.ENERGIJA, Renkovci 8, 9224 Turnišče

Razdelitev sredstev po posameznem skladu

Vrsta podpore	Sklad	Stopnja podpore	(EU + SLO) (v EUR)	(v %)
Podpora za izvajanje operacij	EKSRP	80% ali 65%	865.095,97	39,66
	ESRR	80%	761.764,35	34,93
Podpora za dejavnosti sodelovanja in njihovo pripravo, izbranih v okviru strategije	EKSRP	80% ali 65%	117.967,64	5,41
	ESRR	0,00%	0,00%	0,00
Podpora za upravljanje, spremljanje in vrednotenje strategije ter njene animacije, vključno z olajševanjem izmenjav med deležniki	EKSRP	100%	218.103,49	10,00
	ESRR	100%	218.103,49	10,00
Skupaj			2.181.034,94	100%

Prispevek po posameznih skladih

Vir financiranja	EKSRP (EU + SLO) (v EUR)	ESRR (EU + SLO) (v EUR)	Skupaj (v EUR)
Prispevek sklada	1.201.167,10	979.867,84	2.181.034,94
Lastna soudeležba	240.226,20	244.966,96	485.193,16
Skupaj (v EUR)	1.441.393,30	1.224.834,80	2.666.228,10

Finančni načrt - razdelitev sredstev po skladih in vrstah podpore

Vrsta podpore	Sklad (EU + SLO)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Skupaj
Podpora za izvajanje operacij	EKSRP	0,00	0,00	86.509,60	201.855,73	201.855,73	173.019,19	201.855,72	865.095,97
	ESRR	0,00	0,00	76.176,43	152.352,87	228.529,30	190.441,09	114.264,66	761.764,35
Podpora za dejavnosti sodelovanja in njihovo pripravo, izbranih v okviru strategije	EKSRP	0,00	0,00	0,00	58.983,82	0,00	58.983,82	0,00	117.967,64
	ESRR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Podpora za upravljanje, spremljanje in vrednotenje strategije ter njene animacije, vključno z olajševanjem izmenjav med deležniki	EKSRP	0,00	16.000,00	43.524,97	43.524,97	43.524,97	43.528,58	28.000,00	218.103,49
	ESRR	0,00	30.000,00	40.024,97	40.024,97	40.024,97	40.028,58	28.000,00	218.103,49
Skupaj		0,00	46.000,00	245.235,97	495.742,36	512.934,97	505.001,26	372.120,38	2.181.034,94